

24

Carte de poezie

Andrei Makine

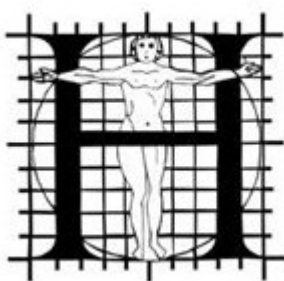
MUZICA UNEI VIETI

Humanitas

ANDREÏ MAKINE

**MUZICA
UNEI VIETI**

Traducere din franceză de
Emanoil Marcu

**HUMANITAS
BUCUREȘTI**

Vraja începe, cititorule, în momentul în care părăsind gara înzăpezită, uitată de lume, vei urca în trenul de Moscova și bărbatul acesta aproape bătrân, cu înfățișare comună, va începe să-și povestească viața. Nici chipul și nici degetele butucănoase nu te-ar fi făcut să ghicești că e

pianist și, totuși, el e cel pe care l-ai auzit cântând, adineauri, în gară. A avut mai multe vieți. A furat identitatea unui mort. A fost cât pe ce să fie omorât. A rămas cu o cicatrice pe frunte. Ascuns sub pielea lui de împrumut, se îndrăgostește de o fată. Ea învață să cânte la pian. Ea îl învață să cînte la pian. Se joacă de-a stăpâna cu el și-i place asta. Nu știe cine e el. Și, ca în atâtea povești, singurul lucru pe care el nu are voie să-l facă este să-și scoată masca ridicolă și să-și arate chipul de prinț. Dacă n-ar fi pianul și balul ei...

ANDREÏ MAKINE, născut la Novgorod în 1957, trăiește de mai mulți ani în Franța. Apariția, în 1994, a celui de-al treilea roman al său *Au temps du fleuve Amour* a fost urmată de cea a cărții *Le Testament français*, recompensată cu premiile Médicis și Goncourt.

Aș putea data ușor întâlnirea aceea. A fost acum un sfert de secol. Mai precis, în anul în care un filosof celebru, refugiat la München, a propus o definiție ajunsă repede la modă, un termen pe care gânditorii, politicienii și chiar oamenii simpli aveau să-l folosească timp de cel puțin un deceniu – iar asta în lumea întreagă. Extraordinarul succes al formulei ținea de un merit evident: în două cuvinte latinești, filosoful izbutise să descrie viața celor două sute patruzeci de milioane de ființe umane ce populau, pe atunci, țara în care m-am născut. Femei, bărbați, copii și adulți, bătrâni sau nou-născuți, morți sau vii, bolnavi sau sănătoși, inocenți sau asasini, savanți sau ignoranți, truditori în fundul minelor de cărbuni, cosmonauți pe traiectoriile lor celeste – pe toți aceștia și alte mii de categorii, acest termen novator îi lega de o esență comună. Toți începeau să existe sub un nume generic.

Și înainte, și după această formulă inspirată s-au inventat cuvinte pentru a numi țara în chestiune. „Imperiul răului”, „barbaria cu chip uman”, „imperiul dezintegrat”... Fiecare din aceste vocabule a marcat, pentru o vreme, spiritele din Occident. Totuși, definiția filosofului münchenez a fost, de departe, cea mai citată și mai durabilă.

Așa se face că, la numai câteva luni de la apariția formulei, am auzit-o din gura unui prieten, trăitor ca și mine pe malurile Nevei, care asculta pe ascuns, ca atâția alții, posturile de radio occidentale, și care prinsese un interviu al filosofului. Da, așa se face că, la întoarcerea dintr-o călătorie în Extremul Orient, și blocat de viscol undeva în Urali, mi-am amintit acest termen faimos în Occident și interzis la noi. O bună bucată

de noapte, mi-am petrecut-o încercând să-l aplic pasagerilor ce mă înconjurau în sala de așteptare a unei gări înghețate și întunecoase. Termenul inventat de filosof dovedea o redutabilă eficiență conceptuală. Acoperea viețile celor mai diferite persoane: cei doi soldați care beau pe rând, direct din sticlă, ascunși în spatele unei coloane, bătrânul care – băncile fiind ocupate – dormea pe un ziar întins lângă perete, tânăra mamă al cărei chip părea luminat ușor de-o lumânare invizibilă, prostituata care pândea lângă o fereastră astupată de zăpadă, și câți alții.

Pierdut printre semenii mei, adormiți sau chinuți de nesomn, elogiam în gând clarviziunea filosofului. Și atunci, în miezul unei nopți izolate de restul lumii, a avut loc întâlnirea.

A trecut, de atunci, un sfert de secol. Imperiul căruia îi fusese prezisă căderea s-a prăbușit. Barbaria și răul s-au manifestat și pe alte meleaguri. Iar formula filosofului din München (e vorba, desigur, de Alexandr Zinoviev), acea definiție azi aproape uitată, îmi servește doar ca punct de reper, marcând, în curgerea măloasă a anilor, clipa acelei scurte întâlniri.

Mă trezesc, am visat o muzică. Ultimul acord se stinge în mine în timp ce încerc să simt pulsul vieților înghesuite în lunga sală de așteptare, în amestecul de somn și oboseală.

Chipul unei femei, acolo, lângă fereastră. Trupul ei tocmai a potolit dorința încă unui bărbat, privirea ei îl caută printre călători pe următorul. Un feroviar intră în grabă, străbate sala, iese pe ușa cea mare dinspre peron, dinspre noapte. Până să se închidă, în sală intră un vârtej violent de zăpadă. Cei așezați lângă ușă se foiesc pe banca îngustă și tare, își ridică gulerul paltonului, își scutură zgribuliți umerii. Din celălalt capăt al sălii se aude un râs înfundat, apoi scrâșnetul unui ciob de sticlă sub un bocanc, o înjurătură. Doi soldați, cu căciula dată pe ceafă, cu mantaua descheiată, își taie pârtie prin masa trupurilor încovrigate. Se aud sforăieli încrucișate, unele acordate în chip comic. Un plâns de copil, foarte clar, se detașează în întuneric, se stinge în scâncete slabe (acum suge), încetează. O ceartă lungă, moleșită de plictiseală, se prelungește în spatele unei coloane ce susține o galerie din lemn lăcuit. Pe perete, difuzorul pâraie, șuieră, și deodată, cu o voce surprinzător de duioasă, anunță întârzierea unui tren. Un val de oftaturi străbate sala. În fapt, nimeni nu mai așteaptă nimic. „Șase ore întârziere...” Ar putea să fie șase zile, ori șase săptămâni. Toropeala revine. Vântul biciuiește ferestrele cu rafale grele și albe. Trupurile se proptesc în băncile tari, necunoscuții se strâng unii într-alții, ca solzii unei singure carapace. Noaptea îi topește pe cei adormiți într-o singură masă vie – un animal savurând prin toate celulele norocul de a fi la adăpost.

Din locul meu, nu văd orologiul agățat deasupra caselor de bilete. Îmi descopăr încheietura mâinii, cadranul ceasului reflectă

luminile din noapte: unu fără un sfert. Prostituata e la postul ei, silueta i se detașează pe geamul astupat de zăpada albăstrie. Nu e înaltă, dar e foarte lată în umeri. Se profilează peste călătorii adormiți ca peste un câmp de luptă acoperit cu morți... Ușa dinspre oraș se deschide, noii sosiți aduc un val de frig, ostilitatea spațiilor măturate de viscol. Magma umană se înfiorează și, fără tragere de inimă, își primește noile celule.

Mă scutur, încercând să mă smulg din conglomeratul de trupuri. Să-i smulg pe cei care mă înconjoară din devălmășia masei. Pe bătrânul care abia a sosit și care, fără a pretinde un loc în sala ticsită, așterne un ziar pe pardoseala murdară de mucuri de țigară și zăpadă topită, se întinde, cu spatele la perete. Pe femeia cu șalul ce-i ascunde chipul și vârsta, ființă fără identitate, înfășurată într-un palton grosolan. Adineaori, a vorbit prin somn: câteva vorbe rugătoare, venind probabil din anii de demult ai vieții ei. „Singurul detaliu omenesc ce-mi va rămâne de la ea”, îmi spun. Pe cealaltă femeie, tânăra mamă aplecată peste pruncul înfășat, învăluindu-l parcă într-un halou invizibil făcut din teamă, uimire, dragoste. La câțiva pași de ea, prostituata, aflată în tratative cu soldații: bâiguierile excitate ale celor doi bărbați și șușotitul ei cam disprețuitor, dar cald și parcă mustind de promisiuni. Cizmele soldățești tropăie pe ciment, ghicești, fizic, nerăbdarea pe care o provoacă trupul cu umeri late și plini, pieptul ce umflă paltonul... Și, aproape la nivelul cizmelor, chipul unui bărbat care, pe jumătate alunecat de pe bancă, doarme cu capul pe spate, cu gura căscată, cu un braț atârând pe jos. „Un mort pe câmpul de luptă”, îmi repet.

Efortul meu de a salva din acest tot anonim câteva siluete individuale slăbește. Totul se amestecă în întuneric, în luminescența tulbure, de un galben soios, a becului de deasupra ieșirii, în neantul ce se întinde la nesfârșit în jurul acestui

oraș îngropat sub viscol. „Un oraș din Urali”, îmi spun, încercând să leg gara asta de un loc, de o direcție. Dar asemenea veleitate geografică se dovedește derizorie. Un punct negru pierdut într-un ocean alb. Uralii, ce se întind pe două, trei mii de kilometri, orașul, undeva pe la mijloc, și, spre răsărit, infinitul siberian, infinitul infernului de zăpadă... În loc să le situeze, gândul meu răătăcește și orașul, și gara pe o planetă albă, pustie. Umbrele omenеști pe care le zăream în jurul meu se topesc iarăși într-o unică masă. Respirațiile se amestecă, mormăitul povestirilor nocturne se stinge în bolboroseala somnului. Cântecul de leagăn mai mult recitat decât cântat de tânăra mamă ajunge la mine în același timp cu șușotitul soldaților ce pleacă pe urmele prostituatei. Ușa se închide-n urma lor, valul de frig străbate sala. Murmurul tinerei mame se colorează cu un vâl de abur. Bărbatul care doarme cu capul pe spate scoate un horcăit prelung și, trezit de propria-i voce, se ridică brusc pe bancă, privește îndelung orologiul, adoarme din nou.

Știu că ora pe care a văzut-o nu însemna nimic. Nu ar fi fost mai mirat să constate că trecuse o noapte întreagă. O noapte sau două nopți. Sau o lună. Sau un an întreg. Neant de zăpadă. Mai nebuloș ca un nicăieri. O noapte fără sfârșit. O noapte azvârlită la periferia timpului.

Deodată, muzica aceea! Somnul se retrage ca un val în care un copil încearcă să prindă o scoică abia întrezărită, iar eu cele câteva note pe care tocmai le-am visat.

Gerul se face mai pătrunzător: ușa s-a trântit de două ori. Mai întâi, soldații care intră și se cufundă în întuneric. Îi aud rânjind. După câteva minute, prostituata... Așadar, somnul meu durase cât... absența lor. „Acuplarea lor!”, exclamă în mine o voce enervată de pudibonderia acestei „absențe”.

Bun loc ca să visez la muzică! Îmi amintesc că la începutul nopții, când mai era o speranță de a pleca, am ieșit pe peron cu un calcul superstițios: să provoc sosirea trenului sfidând frigul. Gârbovit sub violența rafalelor, orbit de alicele zăpezii, am mers de-a lungul clădirii gării, fără a îndrăzni să trec mai departe: capătul peronului părea deja în plină stepă. Apoi, zărind un pătrat de lumină incertă la una dintre anexele cufundate între nămeți, am început iar să merg, sau mai curând să mă legăn ca pe catalige, intrând în zăpadă până la genunchi, încercând să pun piciorul în urmele, aproape șterse, care mă precedaseră în aceeași direcție. Ușa, lângă ferestruica luminată, era închisă. Am făcut câțiva pași spre șinele înzăpezite, sperând măcar într-un miraj – farul unei locomotive în vârtoarea albă a viscolului. Drept consolare, întorcându-mă cu spatele la vânt, mi-a revenit vederea. Și atunci, pe neașteptate, l-am văzut pe omul acela. Am avut impresia că fusese proiectat afară din mica anexă. Ușa blocată de zăpadă se înțepenise și, ca să poată ieși, se izbise în ea cu toată greutatea. Poate chiar de mai multe ori. În cele din urmă ușa cedase azvârlindu-l afară, în viscol, cu fața biciuită de rafale, orbit de zăpadă, dezorientat. Buimăcit, i-au trebuit mai multe secunde ca să închidă ușa ce mătura, cu partea de jos, stratul gros de zăpadă. În acel răstimp, am văzut interiorul micii clădiri: un soi de tindă, inundată de lumina vie, galbenă ca lămâia, a becului gol; în spate, o cameră. Încadrată de tocul ușii, am văzut străfulgerarea unei nudități greoaie, albeața masivă a pântecului, și mai ales gestul frust al unei mâini care apuca un sân, apoi un altul, sânii aceia enormi uzați de mângâieri brutale, și-i îndesa în sutien... Însă deja, cu un chirăit de panică, în pragul tindei apărea o femeie înfocolită într-o pufoaică (paznica depozitului, mi-am spus, care-l închiria pentru aceste amoruri feroviare) și ușa se închidea, trântită cu ciudă...

Masa umană doarme. Singurul zgomot nou e molfăitul acesta în întuneric: bătrânul culcat pe ziare s-a ridicat într-un cot, a deschis o conservă și acum mănâncă, leorpăind ca știrbii. Capacul închis cu un scrâșnet metalic ce-ți sfredelește creierii îmi smulge o grimasă. Bărbatul se culcă, își caută o poziție mai comodă foșnindu-și ziarele și curând începe să sforăie.

Gândul pe care încercam să-l alung mă asaltează, făcut din milă dar și din mânie. Mă gândesc la magma umană ce respiră ca o singură ființă, la resemnarea ei, la dezinteresul ei înăscut pentru un minim de confort, la puterea ei de a suporta absurdul. Șase ore de întârziere. Mă întorc, privesc sala cufundată în întuneric. Ar mai putea petrece așa câteva nopți. S-ar putea obișnui să-și trăiască viața aici! Așa, pe niște ziare întinse pe jos, cu spinarea la calorifer, cu o conservă drept singură hrană. Această ipoteză îmi pare dintr-o dată plauzibilă. Un coșmar extrem de plauzibil. De altfel, din ce-i făcută viața în orașele ca ăsta, la mii de kilometri de civilizație? Din așteptări, resemnări, căldură jilavă în pâslari. Iar gara asta asediată de viscol nu-i decât rezumatul istoriei acestei țări. A naturii sale profunde. Spații ce fac să pară absurdă orice tentativă de a acționa. Exces de spațiu care înghite timpul, nivelează toate termenele, toate duratele, toate proiectele. Măine înseamnă „poate, cândva”, când spațiul, zăpezile, soarta o vor îngădui. Fatalismul...

Trec în revistă, mai curând de năduf, aceste clișee ale caracterului național, aceste blestемate întrebări asupra firii rusești pe care și le-au pus atâtea minți luminate. O țară în afara Istoriei, moștenirea grea a Bizanțului, două veacuri de jug tătarăsc, cinci veacuri de iobăgie, revoluții, Stalin, *East is East*...

După aceste ocoluri, gândul revine la bonomia obtuză a prezentului și tace, neputincios.

Formulele astea frumoase explică totul și nimic. Pălesc în fața realității acestei nopți, a masei adormite ce duhnește a paltoane jilave, a trupuri moleșite, a damf de alcool și conserve călduțe. De altfel, cum să-l judeci pe bătrânul ăsta culcat pe ziarul lui, înduioșător în resemnarea lui, insuportabil din același motiv, un om care cu siguranță a trecut prin cele două mari războaie ale imperiului, a supraviețuit terorii, foametei, și căruia nici nu-i dă prin gând că merită mai mult decât acest culcuș pe cimentul plin de flegme și mucuri? Și cum s-o judeci pe tânăra mamă care tocmai a adormit și, din madonă, s-a prefăcut în idol de lemn cu ochii oblici, cu trăsături asiatice?

Să-i trezesc și să-i întreb ce viață duc? – Ar răspunde fără să șovăie că țara în care trăiesc e un rai, dacă trecem cu vederea câteva trenuri întârziate. Iar dacă dintr-o dată difuzorul ar anunța cu voce metalică izbucnirea unui război, toată masa aceasta s-ar pune în mișcare, gata să-l accepte ca pe un lucru de la sine înțeles, gata să sufere, să se jertfească, acceptând în chipul cel mai firesc foamea, moartea sau viața în noroiul gării acesteia, în frigul câmpurilor care încep dincolo de linia ferată.

Îmi spun că o asemenea mentalitate are un nume. Un termen pe care l-am auzit recent în gura unui prieten, ascultător clandestin al posturilor de radio occidentale. Un nume care-mi stă pe vârful limbii și pe care doar oboseala mă împiedică să mi-l amintesc. Mă scutur, iar cuvântul, luminos și definitiv, izbucnește: *Homo sovieticus*!

Forța lui năruie grămada opacă a vieților din jurul meu. *Homo sovieticus* acoperă integral această băltire umană, până la ultimul ei suspin, până la scrâșnetul unei sticle pe buza unui pahar, până la paginile *Pravdei* de sub trupul firav al bătrânului în palton tocit, pagini pline cu reportaje despre recorduri și fericire.

Cu o plăcere puerilă, petrec o vreme jucându-mă: cuvântul, adevărat cuvânt-cheie – da, o cheie! – deschide toate lacătele vieții noastre, pătrunde taina tuturor destinelor. Chiar și taina iubirii, așa cum e trăită în această țară, cu puritanismul ei oficial și, contrabandă aproape tolerată, cu prostituata ce-și face meseria la câțiva pași de marile panouri cu chipul lui Lenin și cu lozinci mobilizatoare...

Înainte de-a adormi, apuc să constat că posesia acestui cuvânt magic mă izolează de mulțime. Sunt ca și ei, neîndoielnic, dar eu pot numi condiția noastră umană și, prin urmare, îi pot scăpa. Trestia plăpândă, dar care își cunoaște condiția, și deci... „Vechiul și ipocritul tertip al inteligenței...”, șoptește în mine o voce mai lucidă, însă confortul mental pe care mi-l oferă acest *Homo sovieticus* înăbușă rapid orice obiecție.

Muzica, iar! De data asta, am timp să prind ecoul ultimelor note, fir de mătase ieșind din urechea acului. Câteva clipe rămân nemișcat, pândind noi sunete în mijlocul trupurilor adormite. Acum știu că nu am visat, și chiar am deslușit, cu aproximație, de unde venea muzica. Erau de altfel, la intervale rare, doar scurte încercări ale clapelor, înăbușite de coridoarele ticsite, acoperite de sforăituri.

Mă uit la ceas: trei și jumătate. Mai mult decât ora și locul în care se naște această muzică, mă surprinde detașarea ei. Ea face ca mânia mea filosofică de adineaori să devină total inutilă. Frumusețea ei nu îndeamnă să fugi de mirosul de conserve și alcool ce plutește peste mulțimea celor adormiți. Marchează pur și simplu o graniță, schițează o altă ordine a lucrurilor. Totul e brusc luminat de un adevăr ce se lipsește de cuvinte: noaptea pierdută într-un neant de zăpadă, călătorii încovrigați de frig – fiecare părând că suflă ușor în scânteia precară a vieții sale –, gara cu peroane

dispărute sub nămeți, și notele acestea picurând ca clipele unei nopți total diferite.

Mă ridic, traversez sala și urc scara veche de lemn. Orbecăind, ajung la ușa vitrată a restaurantului. Beznă totală. Pipăind cu mâna peretele, ajung la o fundătură, mă-mpiedic de un teanc de pături de la vagoanele de dormit, hotărâsc să renunț. Un acord foarte lent vibrează îndelung la celălalt capăt al coridorului. Mă îndrept într-acolo, condus de sunetul care se stinge, împing o ușă și mă pomenesc într-un culoar de trecere unde răzbate un pic de lumină. Rezemate de perete, zeci de drapele, pancarte cu portretele conducătorilor de Partid, toată recuzita defilărilor. Culoarul dă spre o încăpere și mai ticsită. Două dulapuri deschise, piramide de scaune, teancuri de cearșafuri. În spatele dulapurilor strălucește un fascicul de lumină. Înaintez cu sentimentul că prind capătul unui vis și intru în el. Un bărbat, pe care-l văd din profil, stă pe un scaun în fața unui pian mare cu coadă. Lângă scaun, o valiză cu colțuri metalice, nichelate. Aș putea crede că e bătrânul care dormea pe paginile *Pravdei*. E îmbrăcat cu un palton asemănător, mai lung poate, poartă aceeași căciulă neagră. O lanternă, așezată în stânga claviaturii, îi luminează mâinile. Degetele lui nu au nimic din degetele unui muzician. Falange groase și aspre, deformate, pline de riduri arse de soare. Degetele se mișcă peste clape fără să apese, fac pauze, se însuflețesc, își accelerează goana tăcută, se pierd într-o fugă febrilă, aud zgomotul unghiilor atingând fildeșul clapelor. Deodată, în toiul acestui vacarm tăcut, o mână, pierzându-și controlul, se abate pe clape, izbucnește o jerbă de note. Văd că bărbatul, probabil amuzat de stângăcia lui, își întrerupe gamele mute și începe să scoată mici chicoteli, un râs înfundat de bătrân mucalit. Își pune și mână la gură ca să-și potolească accesele de râs... Brusc, îmi dau seama că plânge.

Mă retrag cu pași inegali, ezitanți, pipăind cu o mână la spate ca să găsesc ușa. Ajuns lângă ieșire, agăț cu piciorul bățul unui drapel care cade; după el, într-o zgomotoasă reacție în lanț, se năruie un șir întreg de portrete cocoțate pe prăjinile lor... Fasciculul lanternei mătură peretele și mă orbește. Bărbatul îl îndreaptă imediat spre podea, vrând parcă să se scuze că m-a orbit. În secunda de tăcere jenată care urmează, îi zăresc fruntea brăzdată adânc de o rană albită de vreme, și lacrimile. Îmi cobor privirea, bâigui:

— Căutam un scaun... Acolo, jos, e lume peste lume...

Bărbatul stinge lanterna. În întuneric, îi aud cuvintele, și mai ales un foșnet scurt care-mi îngăduie să-i ghicesc gestul: cu o mânecă a paltonului, își șterge rapid ochii.

— A, păi scaune sunt aici câte vreți. Numai că, fiți atent, cele mai multe au picioarele rupte. Eu am un divan întreg doar pentru mine, cu câte va arcuri ieșite, ce-i drept...

Îmi dau seama că întunericul din încăpere nu e chiar total. În beznă se decupează două ferestre, luminate de un felinar, de palele de viscol ce se învârtesc neîncetat în jurul sursei de lumină. Văd silueta bărbatului care ocolește dulapurile, dispare într-un ungher de unde se aude un scârțâit de arcuri.

— Dacă cumva se anunță vreun tren, treziți-mă, vă rog, îmi spune el de pe divan.

Și îmi urează noapte bună. Trag un scaun, mă așez printre portretele împrăștiate, hotărât să mă prefac până la capăt: am venit doar să caut un scaun, și nu l-am auzit plângând...

Mă prefac atât de bine că în curând adorm, doborât de somnul violent din zori, după o noapte albă. Mă trezește pianistul, mă atinge cu mâna pe umăr, în timp ce lanterna proiectează umbre pe zid: scaune încălecate, un cuier-pom, capacul ridicat al pianului...

— Au anunțat trenul pentru Moscova! Dacă pe ăsta-l așteptați, grăbiți-vă, or să dea năvală ca tătarii.

Are dreptate. E un adevărat asalt. Un vâlmășag de chipuri, un du-te-vino de valize uriașe, de răcnete, de tropăieli în șanțurile ce brăzdează zăpada de pe peron. Prins în mijlocul busculadei, îl pierd curând din ochi pe bărbatul care m-a trezit. Un controlor îmi taie elanul pe scara vagonului în care voiam să urc: „Suntem deja înghesuiți ca sardelele, nu vezi?” Ușa vagonului următor e încuiată. În jurul celui de-al treilea se adună o mulțime din care se înalță o larmă când plângăreață, când amenințătoare. Controlorul verifică biletele, acceptă câțiva rari norocoși, după criterii nici lui deslușite. Împleticindu-mă în zăpada răscolită de pași, alerg de-a lungul trenului. O bătrânică, împotmolită într-un nămete, se jeluiește că i-au căzut ochelarii. Un soldat, în genunchi, scurmă zăpada ca un câine. Camaradul lui, ceva mai departe, urinează pe un stâlp de felinar. Primul soldat găsește ochelarii cu un pomelnic de înjurături triumfale...

Trec de la un vagon la altul, din ce în ce mai sigur ca voi petrece încă o zi în orașelul-capcană. Ideile nocturne îmi revin, stârnite de frig, de furie: *Homo sovieticus*! Mai poți să adaugi ceva? Dacă li s-ar propune acum să urce pe acoperișul vagoanelor sau, mai rău, să alerge în urma trenului, unul n-ar protesta. *Homo sovieticus*!

Deodată aud un șuierat. Nu șuieratul trenului. Un șuierat scurt, golănesc, o chemare stridentă și autoritară, adresată unui complice. Ridic capul pe deasupra mulțimii ce asaltează vagoanele. La capătul garniturii, îl văd pe pianist agitând brațul.

— Uneori atașează unul suplimentar, mai ales în caz de întârziere, ca acum, îmi explică el când ne instalăm în vechiul vagon de clasa a treia. N-o să fie caldură, dar, o să vedeți, ceaiul e chiar mai bun aici...

Și, până spre seară, nu mai deschide gura. Concertul lui nocturn îmi pare acum aproape ireal. Oricum, să-l întreb ce-i cu muzica aceea tăcută ar însemna să recunosc că l-am văzut plângând. Așa că... Întins pe scândura goală a banchetei, încep să-mi imaginez bivuacul uman văzut astă-noapte în sala de așteptare și care-acum trăiește, fără să-i dea vreo atenție, o experiență fabuloasă: trecerea din Asia în Europa! Europa... În spatele ferestrei, în ochiul de geam rămas neînghețat, defilează, cât vezi cu ochii, același infinit de zăpadă, impasibil în fața înaintării gâfâite a trenului. Albul vălurit al pădurilor. Sub gheață, un fluviu imens, cenușiu, semănând cu un braț de mare. Și iarăși somnul planetei albe, nelocuite. Mă întorc puțin, mă uit la bătrânul de pe bancheta din față, nemișcat, cu ochii închiși, cu degetele împletite pe piept. Degete care știu să cânte melodii mute. Se gândește oare la Europa? Își dă oare seama că ne apropiem de civilizație, de orașele în care timpul poate însemna joc social, schimburi de idei, întâlniri? Unde spațiul e împlânzit de arhitectură, curbat de viteza unei autostrăzi, umanizat de surâsul unei cariatide care se vede din apartamentul meu, nu departe de Nevski?

Conversația noastră se leagă abia târziu, spre seară. În legătură, ciudat, cu frumusețea unor străzi. Tocmai lăsăm în urmă un mare oraș de pe Volga. Garnitura noastră a fost formată din nou, o clipă m-am temut chiar că ne vor uita pe o linie moartă. Sunt multe locuri libere, oamenii nu se înghesuie aici, ca și cum ar fi sub demnitatea lor să urce în vagonul arhaic de clasa a treia.

Tovarășul meu de drum se ridică, scoate două pahare. Când află că sunt un bun cunoscător al Moscovei, se însuflețește, îmi vorbește despre capitală cu o precizie neașteptată, cu un atașament sentimental pentru cutare stradă, pentru cutare stație de metrou. „Atașamentul unui provincial,

îmi spun, care-a trăit în capitală și care vrea să-și uimească interlocutorul cât de bine-o cunoaște.” Dar pe măsură ce vorbește, constat că Moscova lui e un oraș straniu, cu vădite lacune, cu un labirint de străduțe în locuri unde memoria mea vede bulevarde și esplanade. Devin mai atent și observ în relatarea lui câteva ezitări, pe care încearcă să le evite fie oprindu-se la jumătatea frazei, fie povestind o anecdotă, „înainte de război...”, „în anii treizeci...” – aceste indicii ale trecutului îi scapă lăsându-mă să înțeleg că se plimbă într-un oraș care nu mai există. Până la urmă își dă seama și el, tace. Probabil că momentul acesta de stinghereală îi sună în urechi la fel ca astă-noapte, când l-am surprins la pian. Ca să schimb vorba, încep să mă plâng de timp, de legătura pe care o voi pierde la Moscova, din cauza întârzierii. Ne pregătim să mâncăm: ouă tari pe care le scot din rucsac, pâinea pe care, spune el, o are în valiză. Scoate un pachet, îl desface. O jumătate de pâine neagră. Însă ceea ce-mi atrage privirea e ambalajul – niște foi vechi și boțite, cu partituri. Își ridică ochii spre mine, apoi începe să netezească foile cu muchia bătută a mâinii. Nu mai vorbește cu tonul unui călător sentimental, ca adineaori. Însă tot despre aceleași străduțe moscovite vorbește, și despre un tânăr („Pe atunci, mă credeam cel mai fericit om din lume”, spune el cu o amărăciune senină), un tânăr cu o cămașă albă udată de o ploaie de mai, un tânăr care se oprește în fața unui afiș și, cu inima strânsă de emoție, își citește numele: Alexei Berg.

Înainte, căuta pe afișe numele tatălui său, autor dramatic, și din când în când pe cel al Victoriei Berg, mama sa, pe vremea când dădea recitaluri. În ziua aceea, pentru prima oară, afișul anunța numele lui. Întâiul lui concert, peste o săptămână, pe 24 mai 1941.

Din cauza ploii, hârtia devenise aproape transparentă, lăsând să se vadă afișul precedent (un concurs de parașutism); pe hârtia ondulată, profilul lui Ceaikovski părea chipul unui bufon regal. De altfel, concertul urma să aibă loc la casa de cultură a uzinei de rulmenți. Dar nimic din toate acestea nu-i putea întuneca bucuria. Fericirea pe care o degaja afișul de un albastru spălăcit era mult mai complexă decât o simplă mândrie. Era și bucuria serii luminoase și umede ce se ivea, cu prospețimea unui abțibild, de sub furtuna care se îndepărta. Și mirosul frunzișului sub stropii care străluceau în soare. Și bucuria străzilor ude de ploaie pe care, lăsând în urmă periferia, casa de cultură, le străbătea cu un pas distrat, îndreptându-se către centru. Până și sala în care urma să cânte, o sală cu pereții plini cu fotografii de mașini-unelte și cu o acustică ce lăsa de dorit, i se păruse sărbătorească, eterică.

Moscova, în seara aceea, era eterică. Ușoară sub pașii lui, în labirintul de străduțe pe care le știa pe de rost. Ușoară și fluidă în gândurile lui. Oprindu-se un minut pe Podul de piatră, privi spre Kremlin. Cerul schimbător, albastru-cenușiu, da acelui mănunchi de cupole și creneluri un aer instabil, aproape dansant. La stânga, privirea cădea în golul imens lăsat de catedrala Isus Mântuitorul, dinamitată cu câțiva ani înainte.

Câțiva ani... Reluându-și mersul, Alexei încercă să-și reamintească anii care urmaseră. Catedrala fusese distrusă în 1934. El împlinise

paisprezece ani. Ce fabuloasă senzație de surescitare, să simți trotuarul tresărind după fiecare explozie! Erau ani fericiți. 1934, '35, '36... Apoi, deodată, cade lunga carantină, ca în vreme de molimă. În jurul familiei lor, orașul devine de plumb. Într-o seară, pe scara blocului, aude șușotitul unui bărbat care, un etaj mai sus, urcă cu pași greoi, adâncit într-un monolog aproape mut, dar febril. „Nu, nu, nu mă puteți acuza... Iar dovezile... Dovezile.” Alexei aude crâmpiele de vorbe, rărește pasul, stingherit de această confidență furată, apoi, deodată, îl recunoaște pe taică-său. Acest bătrânel care mormăie, tatăl lui...!

Carantina durează. Anumite cuvinte sunt puse la index. *Dicționarul teatrului* pe care tatăl său l-a publicat la începutul anilor '30 e scos din toate bibliotecile. O parte din numele citate în el trebuie să dispară, căci tocmai au dispărut cei care le purtaseră. La cursuri, Alexei observă manevre rapide de șah: colegii lui se mută în alte bănci ca să nu rămână lângă el. „Fac rocade”, se gândește el cu amărăciune. La plecare, fug de el, se depărtează pe traiectorii sinuoase ca niște schiori ce coboară o pârtie presărată cu obstacole. Are impresia, la conservator, că oamenii pe care-i întâlnește au devenit sașii cu toții, privesc cruciș ca să-i evite privirea. Chipurile lor îi aduc aminte de măștile văzute într-o carte de istorie, măști cu nasuri lungi, înfricoșătoare, pe care le purtau locuitorii orașelor bântuite de ciumă. Prietenii îi răspund la salut, dar pieziș, pe ascuns, întorcând capul, iar această postură – jumătate față, jumătate profil – le lungește nasul ca o trompă de insectă, lungă și încovoiată. Îi aude bâiguind un pretext ca să plece și suspinând de parcă ar mirosi plantele aromatice care împodobeau măștile contra ciumei... În timpul iernii lui '39, surprinde sfatul de taină al părinților săi, apoi, în toiul nopții, îi vede punându-și planul în aplicare. În cuptorul de la bucătărie, ard vechea vioară a tatălui. Mareșalul

Tuhacevski, prieten de familie și bun violonist, cântase cu ea de vreo două-trei ori, după cină, pentru invitați. Mareșalul este executat în '37, iar mica vioară cu lacul crăpat se transformă într-o probă teribilă... O ard în noaptea aceea, de teama arestării, a interogatoriilor. În teroarea momentului, tatăl uită să slăbească strunele și Alexei, în camera lui, la pândă în spatele ușii întredeschise, aude scurtul arpeggiu al corzilor care plesnesc în foc... Din noaptea aceea, aerul din jurul lor devine mai respirabil. O piesă a tatălui său e jucată din nou. Foarte rar, pe afișe reapare numele mamei. În timpul anului 1940, Alexei întâlnește din ce în ce mai multe priviri directe. Un soi de lecuire oculară, cum ar veni. Face revelionul împreună cu falșii sașii. Unul din tangourile ce se dansează în seara aceea se numește *Privire de catifea*. Cât despre lunguroasa „catifea” și privirile celor pe care le ține în brațe, anii de frică și umilință l-au învățat să nu-și facă iluzii. Dar Alexei nu are decât douăzeci și unu de ani și o mulțime de tangouri, de îmbrățișări și de săruturi de recuperat. Și e ferm hotărât să le recupereze, chiar dacă, pentru asta, ar trebui să uite noaptea, mirosul de lac ars, geamătul scurt al corzilor în flăcări.

Se îndepărtă de Kremlin, intră sub crengile, grele de ploaie, de pe bulevarde. Povestea cu vioara, teroarea nocturnă, anii singurătății lui de ciumat îi reveneau în minte uneori, dar mai ales ca să dea gust fericirii pe care-o trăia în prezent. Tot ce rămânea din cei trei ani negri – '37, '38, '39 – era șușotitul părinților în noapte și mirosul înțepător de lac ars. Nu mare lucru pe lângă bucuriile de tot felul ce-i umpluseră viața de atunci. Uite, cămașa udă ce i se lipea de piept, plăcerea de a-și simți trupul tânăr, suplu, muscular ștergeau spaima anilor de molimă. Dar mai ales concertul, peste o săptămână, părinții săi pe care

și-i imagina așezați în fundul sălii (negociase aprig acest incognito), și, în primul rând de fotolii, una din partenerile cu care, în noaptea de revelion, dansase *Privire de catifea*. Lera.

Se gândi iarăși la abțibild. Lumea întreagă semăna cu acest joc de culori: era destul să dezlipești foița subțire și cenușie a amintirilor urâte și izbucnea bucuria. La fel cum, la începutul lui mai, izbucnea trupul gol al Lerei de sub rochia cafenie pe care-o smulgeau împreună, în febrilitatea săruturilor încă tănuite, ciulind urechea la coridorul vilei: tatăl ei, un bătrân fizician, lucra pe terasă și din când în când cerea o ceașcă de ceai sau o perniță. Era o nuditate foarte sănătoasă, unul din trupurile care, pe vremea aceea, puteau fi văzute mărșăluind în maiou subțire de sport, la defilările în cinstea tineretului. Opiniile Lerei erau și ele foarte sănătoase. Vorbea despre familie, despre viitorul lor apartament, despre copii. Alexei ghicea că această căsătorie avea să-l facă aidoma celorlalți, definitiv, ștergând silueta adolescentului care pândește sunetul corzilor mușcate de flăcări. Mai mult decât la cuibul lor familial, el visa, în realitate, la limuzina tatălui ei, o Emka neagră, mare și confortabilă ca o cabină de lux de pe un transatlantic, pe care știa deja să-o conducă. Ca să scape o dată de adolescentul înfricoșat, îi era destul să-și imagineze limuzina, pe el, pe Lera, panglica vineție a pădurii la orizont.

Gândul îi fuge la zilele petrecute la vilă, în satul cu nume muzical: Bor. La prospețimea trupului ce lepădându-și rochia de liceană îngăduie mângâierile cele mai îndrăznețe, la o luptă corp la corp, la violența voioasă din care ies vlăguți, cu ochii umeziți de lacrimile dorinței reprimare. Tânărul trup se smulge în ultimul moment, se retrage ca un melc, în virginitatea-i. Lui Alexei îi place jocul acesta. În rezistența Lerei, citește un legământ de viitoare fidelitate, al unei fete serioase și înțelepte. O singură dată țâșnește îndoiala. După

ce ațipise un moment, Alexei se trezește în camera însorită iar printre gene o vede pe Lera, deja trezită, lângă ușă. Ea se întoarce și, crezându-l adormit, îi aruncă o privire care-l îngheață. I se pare că recunoaște privirea măștilor cu nasul lung. Ca să alunge această vedenie, sare din pat, o ajunge în pragul ușii, o trage spre pat într-o luptă făcută din râsete, mușcături ușoare, încercări de-a se elibera. Când în sfârșit Lera izbutește să-i scape, Alexei nu simte exaltarea fericirii, ci o sfârșeală subită, ca la finalul unui spectacol jucat cu de-a sila. Și ghicește că acest trup feminin, oferit și în același timp interzis, acest trup catifelat și împlinit aparține unei vieți ce nu va fi niciodată a lui. Ba da, desigur, se corectează el de îndată, se poate însura cu Lera iar viața lor va fi ca această după-amiază de primăvară. Va trebui să uite însă melodia corzilor plesnind în flăcări. Viața lor va avea sonoritatea unei muzici compuse pentru o defilare pe stadion. Își amintește că într-o zi încercase să-i povestească Lerei despre notele slobozite de corzile arse. Ea îi tăiasese vorba cu un sfat entuziast, exact acesta: „Ce-ar fi să scrii un marș sportiv!”...

În curtea blocului, nu putu să evite scurta trezire a spaimei: „Jocul cu vapoarele!” Așa i-au apărut într-o zi, pe vremea anilor de teroare, ferestrele clădirii, și cele din mijlocul fațadei, de la apartamentul lor – pătrățele pe care o mână invizibilă, imprevizibilă! –, le bifa aruncându-i pe locatari în duba neagră care venea pe la sfârșitul nopții și pleca ducându-și prada. Dimineața aflau că, de acum înainte, cutare sau cutare apartament era gol. „Atins, scufundat...”

Privirea îi lunecă pe cele trei ferestre, trei pătrățele neatinsse în mijlocul atâtor naufragii. Vechea frică dispăruse. Fericirea de-acum era prea intensă ca să-i lase vreun loc. Alexei regreta doar un lucru: anii aceia blestemați îi amputaseră viața

de o etapă foarte importantă, pe care cu greu ar fi putut-o defini. Vremea primei tinereți, o vârstă visătoare, exaltată, când poetizezi femeia, îi divinizezi trupul inaccesibil, trăiești într-o așteptare înfrigurată a miracolului iubirii. Nu avusese parte de nimic din toate acestea. Avea impresia că, din copilărie, de pe trotuarul zgduid de năruirea catedralei dinamitate, fusese propulsat cu un salt brusc pe deasupra anilor de teroare – într-o viață deja adultă, la goliciunea superbului trup musculos pe care Lera i-l dăruia aproape în întregime, păstrând puținul rămas pentru căsătorie.

Urcă scara și, la fiecare etaj, socoti numărul de plecări și sosiri, mai ales în toiul „bătăliei navale” din ’37, ’38, ’39. Oameni smulși din somn, trăind acea plecare ca pe un vis ce se transforma în coșmar. Apartamentul acela, deasupra lor, o familie, o fetiță care, cu puțin înaintea plecării nocturne, îl întâlnise pe stradă și îi vorbise despre noul sortiment de înghețată ce se vindea pe bulevarde...

Grăbi pasul și începu să fredoneze o arie de operă, din repertoriul mamei sale, o arie cu modulații pasionate, exaltante. Mama îl auzi prin ușă și veni, surâzând, să-i deschidă.

Cu două zile înainte de concert, reveni la casa de cultură a uzinei, pentru o ultimă repetiție. „Repetiția generală”, cum le spusese părinților săi la prânz. Munci toată după-amiaza, repetă programul *da capo al fine*, apoi se opri, amintindu-și sfatul maică-sii: de prea mult repetat, pierzi uneori acea vibrație lăuntrică, acea prospețime, acel crâmpei de miracol sau de prestidigitație de care arta nu se poate lipsi. „În fine, la fel se întâmplă cu tracul, adăuga ea. Dacă nu ai deloc, e semn rău...”

Pe drumul de întoarcere, se gândi la teama aceasta binefăcătoare, la fiorul care stimulează. De data asta îi lipsise, la repetiție. „Să cânti în asemenea baie de aburi...”, se scuza el. Ziua era apăsătoare, lăptoasă, foarte caldă. O zi fără culori, fără viață. „Fără trac”, își spuse el surâzând. Mama îi vorbea și despre tinerele actrițe care declarau că nu au trac niciodată și cărora Sarah Bernhardt le promitea cu o îngăduință ironică: „Mai așteptați, o să vină o dată cu talentul...”

Chiar sub verdeța bulevardelor, toropeala jilavă băltea, înăbușind zgomotele, învăluind arborii, băncile, stâlpii felinarelor într-o lumină cenușie, cea a unei zile deja trăite și în care ai intrat din greșeală. Alexei părăsea aleea principală vrând s-o ia pe o scurtătură, când deodată, dintre arborii unei alei, se desprinse o siluetă pe care o recunoscuse de îndată: vecinul lor, un pensionar pe care-l vedea adesea în curte, aplecat pe o tablă de șah. Acum înainta cu un pas grăbit și mecanic, bizar; venea drept în întâmpinarea lui și totuși nu părea să-l observe. Alexei se pregătea să-l salute, să-i strângă mâna, dar bărbatul, fără a-l privi, fără a încetini pasul, trecu mai departe. În ultimul moment al acestei întâlniri ratate, buzele bătrânului se mișcară încet. Cu o voce slabă dar

foarte clară, șopti: „Nu te du acasă.” Și grăbi pasul, coti pe o mică alee transversală.

Șocat, Alexei rămase o clipă nehotărât, fără să-și creadă urechilor, fără măcar să înțeleagă ce auzise. Apoi se repezi pe urmele bătrânului, îl ajunse din urmă la o intersecție. Dar până să-i poată cere o explicație, vecinul șopti, continuând să-i ocolească privirea: „Nu te du acasă. Fugi. Nu e în regulă, acolo.” Și bătrânul trecu grăbit – era deja pe roșu – prin fața unei mașini care claxona. Alexei nu-l urmă. Pe chipul care se îndepărta, tocmai văzuse una din măștile cu nasul lung.

Revenindu-și, constată cât de absurde erau cuvintele bătrânului. „Nu e în regulă, acolo.” Delira! Un accident? O boală? Se gândi la părinți. Bun, dar de ce nu vorbea limpede?

Ezită, apoi, în loc să intre direct în curte, ocoli tot cvartalul, urcă în blocul de vizavi: de aici, din casa scărilor, putea vedea fațada blocului lor. La ultimul etaj nu erau apartamente, doar intrarea la pod. Știa postul acesta de observație pentru că acolo fumase prima lui țigară. Îl încerca același sentiment ca atunci, de vagă vinovăție: printr-un geamlâc îngust, vedea toată curtea, banca pe care pensionarii își citeau ziarul sau jucau șah, iar dacă își lipea obrazul de geam vedea ferestrele de la de la camera părinților și de la bucătărie. Pânda aceasta îi readuse în gură gustul primelor fumuri de țigară.

Așteptă o vreme cu fața lipită de geam. Știa fațada până în cele mai mici amănunte, știa până și modelul perdelelor de la ferestre. Frunzișul unui tei care se înălța aproape la nivelul apartamentului lor rămânea neclintit în căldura ternă a serii și părea că așteaptă un semn. Pentru o seară de mai, în curte era ciudat de puțină lume. Cei care-o traversau lunecau în tăcere și dispăreau rapid în somnolența străduțelor. Până și casa scărilor rămânea mută, parcă nu mai intra și nu mai ieșea nimeni. Singurul zgomot: scârțâitul unei mici

biciclete pe care pedala neobosit un copil, în jurul unui strat de campanule. La un moment dat, se opri, își înălță privirea. Alexei tresări, se depărtă de geamlâc. I se păru că băiatul îl fixa, cu o privire precisă, dură, o privire de adult. Copilul ăsta chiar avea o față de adult. Un mic adult prefăcut, pe bicicleta lui.

Scârțâitul roților începu iarăși. Alexei se gândi că teama lui e prostească. La fel ca așteptarea în spatele unui geam prăfuit, la fel ca alarma bătrânului șahist, care desigur îl confundase cu altul.

Vru să coboare imediat, să se ducă acasă pentru a-și alunga teama. „Tracul”, se gândi el în tăcere, și începu să coboare scara. Însă două etaje mai jos se opri. Un cuplu intrase și începea să urce, silindu-l să revină la ascunzătoare. Privi din nou ferestrele de la apartamentul lor, ferestrele apartamentului de dedesubt, și dintr-o dată înțelese ce-l ținea aici...

În anii terorii, acel apartament cunoscuse trei plecări. Mai întâi a fost ridicat constructorul de avioane cu familia. În curte se zvonea că l-ar fi denunțat chiar asistentul lui, ca să-i ia postul și apartamentul. Asistentul se mutase cu familia, apucase să-și cumpere mobilă de sufragerie nouă și să simtă perenitatea noii sale situații. Șase luni mai târziu, în noaptea când le-a venit rândul, s-a auzit strigătul copilului lor: somnoros, își cerea păpușa preferată pe care, în graba arestării, nu se gândise nimeni s-o ia. Peste o săptămână, în locul lor se muta bărbatul acela în uniformă Securității Statului. Când își întâlnea pe scară vecinii, se oprea, îi privea stăruitor, aștepta să fie salutat. Fiul lui semăna cu un godac de mistreț. Oricum, cu forța obtuză a animalului din el, într-o zi îl lipise pe Alexei de perete și mârâise printre dinți: „Ia zi, inteligenție putredă, mai clămpănești mult la afurisitu’ ăla de pian? Așteaptă puțin, până iau un ciocan și-i bat capacu’n cuie la muzicuța ta!”

Alexei nu le spusese nimic părinților săi. De altfel, puțin după aceea, spre sfârșitul lui 1938, apartamentul se eliberase din nou...

Își lipi fruntea de geam. I se păru că perdelele de la camera părinților se mișcă. Ba nu, nimic. Se gândi iar la omul-mistreț, la fața lui umflată, la disprețul lui. Și mai ales la amenințarea lui, total fantezistă, desigur, dar care îi părea, adesea, realizabilă: pianul, capacul ținut în piroane mari de dulgherie. În fapt, dacă acum pâdea în spatele geamului acoperit cu pânze de păianjen era din cauza acelui tânăr mistreț. Disparația lui, într-o noapte de decembrie, îl făcuse să înțeleagă că nimeni nu era la adăpost. Nici măcar învingătorii. Nici măcar cei care luptaseră eroic cu dușmanii poporului. Nici măcar copiii acelor eroi.

În clipa aceea, îl văzu pe jucătorul de șah care traversa curtea cu un pas domol. Bătrânul flutură brațul, salutând o femeie care-și uda florile la fereastră, apoi dispăru pe una din intrări. Amurgul împiedica deja să i se vadă expresia feței. Și, ca răspuns la această impresie, lumina coloră perdelele de la camera părinților săi. O umbră se decupa, foarte familiară. Crezu că o recunoaște pe maică-sa. Zări chiar și o mână, mâna ei, desigur, care trăgea perdeaua. „Sunt un cretin total și ultimul dintre fricoși”, își zise el umflându-și pieptul cu o senzație voluptuoasă. Acum privirea îi luneca lin pe șirurile de ferestre care începeau să se lumineze. Calme, aproape soporifice în pacea serii de mai. Jos, la intrarea blocului în care era ascuns, cineva trânti ușa. Zgomotul cheii în broască, voci, tăcerea. Hotărî să mai aștepte un minut, acum doar ca să evite privirile curioase, „În plus, sâmbătă am concertul...”, rostea în el o voce plină de încredere. Acest argument părea să alunge definitiv primejdia pe care-o născocise bătrânul nebun întâlnit pe bulevard. „Mă duc acasă, mai am

un ceas ca să repet, până încep vecinii să bată în calorifere.”

Aruncă o ultimă privire spre bloc. În spatele ferestrei negre de la bucătăria lor, privirea lui deja relaxată și obosită de încordare distinsese un ofițer care, de sus în jos, observa curtea.

Scara i se părea interminabilă. Etaj după etaj, într-o goană nebună, urma zigzagul balustradelor care se prelungeau la nesfârșit, ca printr-o iluzie optică. Pe străzi, apoi pe culoarele metroului, la gară, avea senzația că se cufundă continuu în lugubra spirală a casei scărilor, că ocolește uși ce riscau să se deschidă în orice moment. Iar privirea lui ducea imaginea unei ferestre pe care se detașa silueta unui bărbat încins cu centiron. Nu alerga, se prăbușea.

Căderea încetă în fața casei de bilete. Dintr-o cutie de bomboane, casiera scoase o biluță roz pe care și-o vârî în gură. În timp ce degetele ei luau banii și dădeau restul, buzele i se mișcau sugând bomboana. Alexei o privea cu stupoare: în spatele ghișeului începea așadar o lume aproape vrăjită, cu delicioasa rutină a bomboanelor, cu surâsul somnoros al casierei. O lume din care el tocmai fusese exclus.

Această viață ce continua senin fără el îl ului într-atât, că nu mai fu mirat de ceea ce urmă la vila din Bor. Tatăl Lerei, profesorul, de obicei zăvorât în birou, surd la sonerie și la chemări, îi deschise aproape imediat. La unsprezece noaptea. Alexei nu se miră nici că bătrânul, aproape fără să-l asculte, se grăbi să-i ofere o cină ce părea să aștepte pe masa din bucătărie. De altfel, la încercările lui de a-i spune ce se întâmplă cu părinții săi, profesorul avu un singur răspuns: „Mănâncă, mănâncă bine! Și încearcă să dormi. Noaptea e un sfetnic bun.” Și repetă proverbul de mai multe ori, mașinal, cu aerul că-și termină un gând întrerupt de sosirea tânărului.

În mod straniu, deși era scuturat de febră, căzu rapid într-un somn greu și scurt. Vru să se ascundă în el, cu speranța că se va trezi de cealaltă parte a ghișeului în spatele căruia o femeie suga o bomboană. În visul lui, ghișeul era foarte jos, aproape de sol, iar el trebuia să se aplece pentru a zări, în răsuflătoarea aceea, chipul care-l substituia pe al casierei: era chipul Lerei, însă o Lera echivocă, surprinsă într-o postură rușinoasă. Îl mai visă pe bătrânul jucător de șah stând pe o bancă udă de ploaie. Alexei juca șah cu el, dar muta piesele nu pe tabla de șah, ci pe paginile unui atlas anatomic cu imagini legate de jocul lor într-un mod neștiut. Iar somnul îi era bântuit de spaima că nu va ghici aceste legături, evidente pentru bătrân. Visă, la urmă, silueta maică-sii: recita niște versuri, apoi brusc le cântă cu o voce atât de ascuțită și disperată, că se trezi cu un strigăt mut în gâtleej.

Se uită la ceas: trei și jumătate. În spatele ferestrei, începea să mijească de ziuă. Alexei privi camera, conturul mobilelor, apoi se gândi, aproape senin: „O să mă denunțe...” Într-o străfulgerare, toate ciudățeniile trecute cu vederea în ajun se legară într-o logică implacabilă. Profesorul care nu se culca niciodată târziu, îi deschisese la primul țârâit al soneriei, gata îmbrăcat. Nevastă-sa, fără de care nu făcea un pas, era absentă. La fel și Lera. În cameră, totul era pregătit, parcă, pentru a primi un oaspete... „Nu, n-o să mă denunțe, pur și simplu o să le deschidă...”

Sări din pat, se îmbracă, puse zăvorul la ușă, încalecă pervazul ferestrei...

Pe cărarea ce ducea la un iaz unde mergea adesea la scăldat cu Lera, șovăi totuși, coti spre magazia veche din spatele casei, hotărât să aștepte. Nu avu de așteptat prea mult. Din strada principală, ce împărțea în două loturile de vile, auzi zgomotul unui motor. Mașina se opri. În liniștea nopții, auzi bătăile în ușă, murmurul unor voci bărbătești și, mai distinctă, pe un ton

plângăreț, dar încercând să-și păstreze demnitatea, vocea profesorului: „Tovarăși, mi-ați promis... E un tânăr foarte fragil. Vă rog! Sunt sigur că părinții lui...”

Cineva îi tăie vorba pe un ton enervat: „Auzi, profesore, nu te băga unde nu-ți fierbe oala! O să vorbești când o să fii întrebat...”

Repezindu-se pe cărare, Alexei auzi un duruit ca de tobe care venea din interiorul casei.

Mult mai târziu, când va descoperi cruda, smintita aplecare a vieții pentru paradoxuri, va înțelege că de fapt își datora salvarea nemților. Din luna aprilie a acelui an, 1941, și chiar înainte dar mai confuz, la Moscova se vorbea despre amenințarea ce ar veni din Vest. În astfel de ocazii, maică-sa își amintea de familia surorii ei, care trăia într-un sat izolat din Ucraina. Rude sărace, cum s-ar zice, niciodată invitate la Moscova. Și-i imaginau în cătunul lor, chiar lângă granița poloneză, expuși războiului din ce în ce mai previzibil. „Niciodată, mă auzi, niciodată armata noastră nu-i va lăsa pe nemți să treacă granița, o întrerupea tatăl. Și chiar dacă, prin absurd, ar izbuti să arunce câteva bombe, nu-i un motiv de panică. Mă sui în mașină, trag o fugă până la soră-ta, și ți-i aduc la Moscova cât ai clipi.” Acest proiect de evacuare cu mașina revenea din când în când în discuțiile lor familiale.

Alexei își aminti de el atunci când, spre șase dimineța, ajunse pe jos la periferia Moscovei. În minte îi zumzăiau numele unor colegi de conservator care ar fi putut să-l ajute, nume care, cântărite unul câte unul, se dovedeau nesigure. Se gândi atunci la mătușa din Ucraina, își aminti proiectul de călătorie cu mașina, se grăbi să se agațe de idee înainte să-i pară absurdă.

Garajul era la câteva străzi de blocul lor, lipit de zidul unei mănăstiri demolate. La ora aceea, locul încă era pustiu, ușile celorlalte garaje închise.

Merse pe vârful picioarelor și, ținându-și respirația de parcă ar fi vrut să prindă un fluture, întinse mâna spre o scobitură de sub acoperișul de tablă ondulată. Taică-său, distrat, lăsa uneori acolo o dublură a cheii. Degetele pipăiră febril fundul ascunzătorii, simțiră metalul.

Puse în portbagaj două canistre de benzină, păstrate ca rezervă, apoi, înainte de a se așeza la volan, privi în jurul lui. Mintea, golită de oboseală și de teamă, i se trezi: garajul cu becul chior atârnat de tavan, mirosul de benzină, obiectele pe care tatăl său le atinsese – asta să fie ultima imagine a vieții lor?

Pietrișul scrâșni sub pașii cuiva. Alexei se așeză la volan, cu mintea golită din nou, cu inima strânsă, gata să execute șirul gesturilor știute pe de rost și să propulseze mașina greoaie pe ușa întredeschisă... Afară însă, zgomotele fură urmate de altele, liniștitoare: clinchetul unei legături de chei, scârțâitul unei uși, plecarea.

Oprindu-se la o intersecție, își dădu seama că nu mai avusese ocazia să conducă în afara Moscovei decât o singură dată: ca s-o ducă pe Lera la vila din Bor.

În mașină găsi un teanc de hărți rutiere, printre care și cea a regiunii din Ucraina unde trăia mătușă-sa. Pe bancheta din spate erau aruncate o haină și o șapcă veche. Le îmbracă și, mai târziu, constată că deghizat astfel trecea mult mai ușor de posturile de miliție. Părea, mai ales din cauza șepcii, șoferul unui personaj sus-pus, grăbit să ajungă la domiciliul șefului. Cu cât se depărta de Moscova, cu atât marea limuzină neagră impresiona mai mult.

La sfârșitul celei de-a doua zile, pe un drum de țară, întâlni o căruță; vizitiul, un țăran tânăr, rămase cu gura căscată în fața mașinii năzărite în mijlocul lanurilor. Cu un accent foarte nazal, amestecând cuvinte rusești și ucrainene, îi explică

pe unde s-o ia. Alexei era la vreo douăzeci de kilometri de țintă.

Înaintă până la căderea nopții, apoi coti, intră pe un drum ce se înfunda în pădure. Se opri când un trunchi căzut îi bară calea. Mâncă o pâine întreagă cumpărată în orașelul prin care trecuse la amiază, se simți amețit de hrană, de somnul care-l toropea. Pădurea din jurul mașinii părea nesfârșită. Vru să știe cât era ora, să-și amintească data, să se agațe de ele ca de o geamandură în oceanul de ramuri și umbre. Culcat pe banchetă, ridică brațul spre lumina ce se cernea prin frunziș. Era doar opt și jumătate seara. 24 mai...

„Concertul meu!” șopti el trezindu-se brusc. Pe parbriz se zbătea un fluture de noapte superb, iar aripile lui acoperite cu o scriitură fină, misterioasă, lăsau pe geam dâre de polen. Și, tot ca printr-un geam, își imaginează sala, scena luminată, un tânăr înaintând spre pian. Într-o iluzie sfâșietoare, preț de o clipă, privi la viața care continua undeva, fără el.

În zori, plecă din pădure pe jos. Privi în urmă de mai multe ori: soarele dimineții inunda interiorul mașinii abandonate cu o lumină aurie, părea mașina unei familii risipite printre arbori, la cules de fragi.

Mătușa îl ascultă în tăcere, îl lăsă să vorbească îndelung, să repete. Simțea că în felul acesta băiatul se va deprinde cu noua lui viață. Unchiul se întoarse din oraș spre amiază. Nici el nu fu mai vorbăreț. Alexei avea să înțeleagă, peste mai multe săptămâni, că această acceptare mută a sosirii lui ascundea dorința tacită de a-i da de înțeles: „Vezi, noi, țărănoii, te primim cu brațele deschise. Nu le purtăm ranchiună rudelor care ne-au uitat.” Pentru moment însă, Alexei simțea nevoia să povestească, să fie aprobat, să i se confirme că oricum, rămas la Moscova, tot nu ar fi

putut face nimic pentru ai săi. De asemeni, își dădu seama că-i pregăteau deja, cu câteva gesturi rapide, existența clandestină în casa lor. Această zgârcenie de vorbe și gesturi îi aminti că epidemia de frică pe care ei o cunoscuseră în '37 se abătuse asupra acestor oameni cu mult înainte. La sfârșitul anilor '20, o dată cu începutul colectivizării în ținut. Își pierduseră cei doi copii în foametea care urmasese, și nu era întâia oară că ascundeau fugari.

Unchiul îl duse la una din aceste ascunzători. Merseră la hambar și, în lumina slabă ce trecea printre scânduri, Alexei văzu un spațiu gol, fără ferestre, fără niciun cotlon care să poată servi de adăpost. Înțelegându-i nedumerirea, unchiul surâse și, cu voce scăzută, îi explică: „E o valiză cu fundul dublu.” Apăsă o scândură care cedă, iar Alexei, vârându-și capul prin deschizătură, descoperi între doi pereți din lemn un spațiu îngust, de cel mult cincizeci de centimetri, cu o laviță și o măsuță prinse de perete, o găleată, un ulcior, o strachină. „Va trebui, adăugă unchiul, să-ți deprinzi nasul fin de moscovit, cu mirosul de bălegar. Pun bălegar împrejur, în caz că ar veni cu un câine...”

Peste două zile, unchiul îi spuse, puțin încurcat: „Știu că e dureros, dar... mașina trebuie s-o scufundăm în lac. O să-ți arăt un loc de unde o putem împinge.”

Alexei învăță repede să-și mlădieze trupul, mișcările în spațiul strâmt dintre pereți. Reuși să-și suspende viața secretă la jumătatea gestului atunci când, într-o zi, de cealaltă parte a pereților se auzi o voce care-l certa pe unchi: „Nu poate fi departe nepotul tău, l-au văzut oamenii. Ai tot interesul să ne ajuți înainte să-l găsim noi la tine în hambar...” Unchiul, foarte calm, răspundea cu o voce albă: „Nepotul ăsta, nu l-am văzut în viața mea. Dacă-l găsiți, abia o să am și eu ocazia să-l cunosc...” Alexei rămase încremenit, cu un dument oprit la

jumătatea drumului, neîndrăznind nici măcar să alunge o muscă ce i se așezase pe frunte.

Ieșea din adăpost la miezul nopții, se schimba, își dezmoțea picioarele. Liniștea câmpurilor, cerul, stelele aburite de căldură, totul îl îndemna să aibă încredere, să se bucure de viață. Totul mințea.

După un timp, studiase și cea mai mică crăpătură dintre scânduri, știa ce câmp de observație oferea fiecare. Prin cea de deasupra măsuței, putea vedea o fâșie îngustă din drumul ce lega satul de centrul de comună. Prin cealaltă, de lângă laviță, vedea un gard din crengi uscate.

Într-o zi, sub gardul acela, văzu un om adormit, beat, prăvălit ca și cum ar fi fost culcat de un glonte. Poalele hainei se întindeau în colbul drumului, sforăitul bețivului ajungea până la el. Trupul acela năruit exprima atâta – fericită – nepăsare față de tot ce puteau ceilalți gândi despre el, atâta abandon în moartea lui trecătoare, atâta uitare de sine, că Alexei simți o invidie violentă. Sau mai curând o ispită: să meargă la cadavrul ce sforăia, să-l scotocească, să-i fure actele, să se deghizeze în hainele lui, să revină la viață sub numele acela furat...

Așchiile peretelui de scândură îi înțepau obrazul. Alexei îl privea pe bețivan ca pe o apariție miraculoasă. Insul nu-i semăna deloc, era mult mai în vârstă, roșcat, cu nasul turtit. Dar gândul unui furt de identitate, absurd pe moment, i se înfipse în minte.

Într-o seară, prin una din aceste crăpături, văzu cum se îndepărta căruța unchiului: el ținând hățurile, mătușa stând între coșurile cu legume pe care le duceau la târgul de duminică, la centrul de comună.

Noaptea, un tropot de copite îi pătrunse în somn. „S-au și întors?”, se miră el, pe jumătate adormit. Tropotul se făcu mai greu, parcă tuna. Cu

umărul lipit de scândurile peretelui, simți că vibrau. „Atâția cai!”, îi șopti visul plin cu herghelii al căror galop cutremura pământul. Dar imediat, ghicind iluzia visului, sări de pe laviță, împinse scândură intrării secrete și, ieșind în noapte, văzu orizontul în flăcări. Valurile de bombe răsunau acum mai distinct, într-o cadență ce devenise regulată. Foarte jos, aproape atingând acoperișurile satului, trecu un avion, apoi altul. Părea un număr de acrobație aeriană. Drumul se umplea totuși de oameni care fugeau. Alexei se strecură grăbit în ascunzătoare. În câmpul lui vizual, printre două scânduri, intră o femeie ce se împleticea târând după ea doi copii somnoroși, o bătrână ce mîna o vacă. Și, mai rapid, în sens invers, soldați ce se loveau de valurile de fugari. Apoi, în mai puțin de un ceas, fumul, răpăitul gloanțelor ce mușcau tencuiala de pe ziduri și, brusc, masa aceea de metal asurzitoare care trecu razant pe lângă hambar și brazdă cu șenilele grădina abia udată, în ajun, de mătușă-sa.

O vreme, rămase lungit la pământ. Ici și colo, pereții adăpostului erau străpunși de gloanțe. Apoi gama zgomotelor deveni mai simplă, mai săracă. Câteva strigăte, scrâșnetul șenilelor, o rafală deja îndepărtată. La urmă, şuieratul flăcărilor. Alexei privi prin una din găurile făcute de gloanțe. Lângă gard, exact în locul unde, cu două săptămâni în urmă, văzuse un bețiv adormit, zăcea trupul unui soldat, cu obrazul însângerat întors spre soarele ce răsărea, vrînd parcă să se bronzeze.

Îi trebuiră două zile ca să-și găsească omul, donatorul de identitate. Căutările în satul incendiat eșuaseră. Nimerise peste niște supraviețuitori, fusese nevoit să fugă. Pe drum, găsea mai ales trupuri de femei și de copii, sau de bărbați prea vârstnici.

La sfârșitul celei de-a doua zile de mers, ajunse la un râu. Pe mal, la capătul podului distrus

de bombe, văzu un întreg câmp de luptă, zeci de soldați surprinși de moarte în poziții când foarte banale (cadavrul acela cu picioarele îndoite), când patetice (tânărul infanterist ce-și azvârlea brațul într-un gest de tribun). Pitit în spatele măracinișului, Alexei așteptă cu urechea ciulită, dar nu auzi niciun geamăt. Când îndrăzni într-un sfârșit să se apropie, văzu în lumina serii chipurile celor uciși, expuse cu o candoare dezarmată. Observă că nu erau soldați germani, probabil ridicați deja de ai lor.

Le privea ochii, adesea larg deschiși, culoarea părului, statura. Din timp în timp, sub vraja morții, uita ce caută, cădea într-o indiferență de automat, se transforma într-un obiectiv fotografic care cadra hipnotic, una după alta, acele vieți curmate. Apoi își revenea, începea iar să-și caute geamănul. Culoarea părului, trăsăturile, statura.

Chiar lângă râu, găsi un chip ce-i semăna, dar soldatul avea părul închis, aproape negru. Își zise că putea să-și radă părul blond și că, pe fotografia unui act de identitate, această diferență de nuanță ar fi puțin vizibilă. Cu degete tremurânde, îi descheie buzunarul tunicii, scoase un livret cu stea roșie, îl deschise grăbit. În fotografie, soldatul nu-i semăna deloc, părul îi încadra figura cu o tușă ca de cărbune.

Oprindu-se lângă un altul, remarcă asemănarea trăsăturilor. Dar brusc observă că urechea stângă a soldatului era sfâșiata de un glonte. Se depărtă rapid, apoi își dădu seama că rana aceea nu anula întru nimic asemănarea, dar nu avu curaj să revină la capul însângerat.

Pe celălalt mort îl găsi din întâmplare atunci când, ca să scape de duhoarea ce plutea peste râu, intra în apă până la genunchi și începu să-și spele fața, gâtul. Sub o grindă a podului distrus, văzu trupul pe jumătate strivit al unui soldat. I se vedea doar ovalul blond al capului, o mână adusă la piept. Se apropie, se aplecă, surprins să vadă ce

mult îi semăna chipul necunoscut, apucă grinda, trase de ea... și sări înapoi: ochii soldatului se însuflețiră iar de pe buze țâșni un șuvoi rapid de cuvinte șoptite, într-un geamăt de ușurare. În germană! Apoi un jet lung de sânge. Și, iarăși, rigiditatea morții.

Cu pași mari, încercând să nu revadă chipurile cunoscute, porni de-a lungul râului. Nu încercă să-și justifice fuga, nici să-și dea curaj spunându-și că poate altundeva... Era contaminat de moarte, gonit din trupul său de toții morții aceia pe care-i vedea în hainele lui, în timp ce se vedea, pe el, în ale lor. Vorbi ritmându-și pașii, vrând să se umple de ceea ce fusese înainte... Se opri însă brusc. La distanță de ceilalți, cu capul spălat de curent, zăcea un soldat. Cel pe care îl căutase.

Alexei începu să-l dezbrace, cu gesturi ce aparțineau altcuiva, gesturi cam brutale, eficiente... Îmbrăcat, constată că-l strângeau cizmele. Se întoarse la pod și, cu aceeași absență de sine, scoase cizmele altui soldat. Cea dreaptă nu voia să iasă. Se așeză, privi, buimăcit, trupul pe care efortul lui îl mișcase din loc, se privi cu o privire exterioară – un tânăr într-un superb amurg de vară, pe râul cu maluri nisipoase – lângă zecile de cadavre. Din când în când, în stufăriș, un pește înota leneș, bătea apa cu un clipocit sonor... Alexei se ridică, prinse cizma lipită de picior, începu s-o zgâlțâie, să tragă de ea cu violență. Nu-și dădea seama că, de la o vreme, plângea și vorbea cu cineva, crezând chiar că aude răspunsuri.

Continuându-și drumul, se liniști. Noaptea și-o petrecu într-o căruță abandonată. În toiul nopții, se trezi, aprinse un chibrit, citi numele soldatului care era de-acum înainte. În buzunarul tunicii, găsi fotografia unei fete și o carte poștală împăturită în două, cu o vedere a Palatului de Iarnă.

Își imaginează în detaliu prima sa întâlnire cu soldații printre care trebuia să se piardă, să se facă acceptat, să nu se trădeze. Interogatorii, controale, se gândea el. Și neîncrederea.

În fapt, nimic din toate acestea. Pur și simplu, la intrarea într-un oraș necunoscut, pe străzile răsunând de împușcături, fu prins în goana haotică a unor soldați care fugeau din fața unui pericol încă nevăzut, care cădeau, trăgeau, aproape fără să ochească, în norul de fum de la capătul unui bulevard.

Alergă alături de ei, culese o pușcă, îi imită trăgând la întâmplare, le imită până și panica deși pe moment n-o simțea, nefiind conștient nici de epuizarea lor, nici de enormitatea forței pe care încercau s-o înfrunte. La căderea nopții, când un ofițer izbuti să adune câteva rămășițe ale armatei risipite, Alexei constată că soldații veneau din cele mai diverse unități, din companii nimicite, din regimente decimate. Era așadar unul ca ei. Cu diferența că uneori mai mult se temea să-i scape adevăratul său nume decât să nimerească sub gloanțe. Frica aceasta, concentrarea cu care copia gesturile celorlalți făcure ca, în primele săptămâni, să nici nu aibă sentimentul că e în plin război. Iar când în sfârșit putu slăbi coarda aceasta întinsă în permanență, se descoperi în pielea soldatului îmbătrânit, zgârcit la vorbă și respectat pentru sângele rece, un om printre mii de oameni ca el, indistinct în coloana ce mășcăluia pe un drum noroiu, îndreptându-se spre greul războiului.

În primii doi ani de front, Alexei primi patru sau cinci scrisori adresate celui căruia îi purta acum numele. Nu răspunse, și se gândi că prin minciuna lui le da mai multor oameni forța de a spera, tăria de a supraviețui.

De altfel aflase de mult că, în război, adevărul și minciuna, generozitatea sau asprimea, inteligența sau naivitatea nu sunt la fel de clare ca

în viața de până la el. Imaginea cadavrelor de pe malul râului îi revenea adesea în minte. Însă oroarea acelor momente își dezvăluia acum fața ascunsă: dacă n-ar fi umblat printre morții aceia, cu siguranță că tânărul moscovit care era pe atunci ar fi cedat psihic la primele lupte, la vederea trupurilor sfârtecate. Cizma smulsă cadavrului fusese pentru el ca un vaccin dureros dar inevitabil. Iar uneori, în sinea lui, recunoștea că, pe lângă mortul acela descălțat, măcelurile la care era martor i se păreau mai ușor de suportat.

Într-o zi, când fu rănit prima oară, descoperi un alt paradox. Venit printre soldați ca să fugă de moarte, risca o moarte mult mai sigură decât într-un lagăr de reeducare, unde ar fi ajuns după arestarea părinților săi. Mai la adăpost ar fi fost în spatele sârmei ghimpate, într-un lagăr, decât în posesia acestei libertăți mortale.

La fel, n-ar fi crezut vreodată că în răstimpul unei săptămâni, convalescent, cu brațul încă bandajat, în spitalul răsunând de gemete, va fi posibil să iubească, să se apropie de o femeie, cu sentimentul că-i știe dintotdeauna ochii, vocea ușor voalată, trupul. Dar mai ales, dacă în fosta lui viață, la Moscova, un prieten i-ar fi vorbit de o asemenea iubire, Alexei i-ar fi râs în nas, nevăzând în ea decât un șir de acuplări grăbite, de tăceri stupide între o infirmieră și un convalescent care aveau de oferit doar trupurile lor. Și ar fi râs de aceste detalii comice, de roman siropos: buchetul zburlit, cules cu mâna teafără pe marginea drumului, cerceii cu poleiala de aur ștearsă, degetele înnegrite de tinctură de iod ale femeii.

Toate acestea au fost cu-adevărat, în săptămâna de convalescență. Spitalul care, înaintea ofensivei în pregătire, trăia un răgaz de câteva zile în așteptarea noilor convoaie cu răniți. Mirosul greu de sânge și de carne zdrobită. Femeia cu

cincisprezece ani mai mare decât el, care părea să simtă iarăși că există anotimpuri, că suflul cald al țărâni, florile albe de liliac se cheamă primăvară, că un bărbat, soldatul cam stângaci cu care începuse într-o zi să vorbească, putea să-i devină foarte apropiat, că deveneau foarte apropiați, fără voia ei, fără voia lui, în ciuda grozăviei din jur. Iar când el o surprinse, într-o seară, pe drumul ce ducea de la spital la izba unde locuia femeia, apărându-i în față cu brațul bandajat și cu buchetul de flori, ea simți că vocea i se îneacă: „E prima oară că...” El n-o lăsă se termine, se grăbi să glumească, s-o facă să râdă. Apoi tăcu și, în săptămâna rămasă până la plecare, încercă să-și astâmpere foamea de trupul ei, să soarbă tot ce-i dăruia ea. Nu izbuti: probabil, se gândea el, din cauza brațului care încă-l durea.

În tranșee, această sete nepotolită va reveni, amplificată. Acum dorea până și colbul drumului care ducea la izbă (ar fi făcut orice să poată măcar atinge făgașele călduțe luminate de soarele asfințitului), și reflexul stropilor care, după o scurtă aversă nocturnă, lunecau pe acoperiș iar în cădere captau lucirea lunii. Va înțelege că dorea până și mirosul amar de tinctură de iod degajat de palmele puțin cam aspre, a căror mângâiere o simțea și acum pe obraz. Mirosul acesta rezistă în timp mai mult decât amintirea trupească, ștearsă de vederea atâtor corpuri fără viață, de întâlnirile grăbite cu femeii ce nu-i lăsau nici amintirea unui chip, nici un talisman ca acea tinctură de iod.

Singurele momente în care îi revenea teama de a fi demascată erau acelea când avea șansa – pentru el ghinionul – să fie propus pentru o decorație. Mai ales când era vorba de un ordin, comisia verifica trecutul militarului, să nu fie vreun fost deținut sau un individ exclus din Partid. Alexei învățase de mult să pară un individ cenușiu și, cu toate că adesea pornea la atac primul, știa să

dispară la sfârșitul lui, când comandantul își nota numele celor mai bravi.

I se mai întâmplă să audă muzică – muzici militare sau, uneori, la popasuri, tânguirea veselă a unui acordeon. Pândind în sufletul său o reacție sentimentală, constata că nimic de genul acesta nu răzbătea la suprafață, nicio emoție specială care să amintească de tinerețea lui de pianist.

Piane... Văzu unul în orașul lituanian unde ofensiva regimentului său se împotmoli o săptămână întreagă. Înaintarea le era oprită de numeroși trăgători de elită care țineau sub foc toate intersecțiile și ucideau ofițerii după o selecție precisă și tehnică. Unul din trăgători era ascuns într-o clădire cu geamuri sparte de suflul exploziilor, la al cărei parter se vedea un salon cu fotolii de pluș și un pian cu coadă. La vreo sută de metri distanță, Alexei stătea lungit în holul unei clădiri și, din timp în timp, preț de o secundă, scotea în cadrul ușii momeala: un oval din placaj cu o caschetă de ofițer și, sub ea, două rondele decupate dintr-o cutie de conserve. Un ofițer privind cu binoclul, ținta preferată a lunetiștilor. Alexei o scotea și o trăgea rapid înapoi cu un fluierat scurt – semnalul pentru cei doi camarazi care, la ultimul etaj, țineau strada sub observație... Glonțul lovi când nu se mai aștepta, ridicatul momelii devenise un gest mașinal. Trosnetul placajului fu acoperit imediat de rafale pornite de la ultimul etaj, apoi de tropăitul cizmelor pe scări. „L-am plesnit!” strigă soldatul care ducea o mitralieră pe umăr. Glonțul găurise placajul exact deasupra celor două rondele din tinichea. Au privit gaura, au atins-o, au izbucnit în râs. Apoi, trecând strada, s-au dus să recupereze arma neamțului.

Alexei se opri lângă pian, își lăsă o mână pe clape, ascultă, închise capacul. Bucuria de a nu simți în el prezența unui tânăr pasionat de muzică era liniștitoare. Își privi mâna, degetele pline de

cicatrice, de zgârieturi, palma cu bătăături gălbui. Mâna altui bărbat. Se gândi că, într-o carte, un om în situația lui ar fi trebuit să se repeadă la pian, să cânte uitând de toate, să plângă, poate. Surâse. Gândul acesta, ideea aceasta livrescă era probabil unicul fir care-l mai lega de trecut. Ajungându-și din urmă camarazii, întâlni privirea fără viață a lunetistului german întins pe parchet și își spuse că pentru omul acela el era doar un ofițer rus imprudent, căruia îi sclipeau lentilele binoculului. Ofițerul de placaj cu ochii decupați dintr-o cutie de conserve.

Spera să treacă prin acest război fără a atrage atenția asupra identității celui căruia îi trăia acum viața. Voia să fie șters, lipsit de relief sau personalitate, cam ca ovalul acela din placaj. Însă războiul, cu fanteziile lui care totuși nu-l mai mirau, hotărî să-și pună pecetea pe fotografia unui tânăr blond cu care semăna atât de mult.

A urmat a doua rană, cu mult mai gravă decât cea dintâi, și, după două săptămâni între viață și moarte, prima imagine într-o oglindă, când îi schimbau bandajele: un craniu golaș, fără vârstă, și o cicatrice coborând pieziș de la linia părului spre tâmplă.

Făcu orice ca să nu fie demobilizat. Se prefăcu sănătos în ciuda durerii surde, persistente, ce-i pătrundea toate celulele, în ciuda tăcerii de moarte ce-i invadase gândurile. Medicul îi vorbi ca unui copil ce se agață de mâna mamei care trebuie să plece: „Ascultă, stai o lună la tine în sat, mănânci bine, prinzi ceva greutate, pe urmă mai vedem.” Alexei voia să rămână nu din cine știe ce spirit de abnegație eroică, ci pur și simplu pentru că nu avea un loc în care să se ducă.

Drumurile încă erau înghețate, era un început de martie cu soare zgârcit. Alexei mergea pe jos,

uneori urca într-un camion, cobora într-un sat spunându-i șoferului că locuiește acolo, își continua drumul pe jos. Din când în când, oprit în mijlocul câmpurilor pustii și albe, în mijlocul aceluia pământ sfârtecat de război, adormea aerul, crezând că simte o adiere caldă. Ghicea că stropul de viață ce mai pulsa în el era concentrat în adierea aceea vag primăvărată, în lumina ușoară și vaporosă a soarelui, în mirosul apelor ce se trezeau sub zăpadă. Și nu în trupul lui descărn timer, ce nu mai simțea nici sfichiuirea vântului.

În mod confuz, își dădea seama că drumurile acestea, oricât ar fi ocolit, îl duceau înspre Moscova. Sau mai curând spre un oraș nebular, nocturn, spre un loc încetșat de somn: o casă a scărilor, ultimul etaj, cartoane vechi întinse pe jos, un calorifer cald de care să-și poată rezema spatele, unde să rămână mut, nemișcat, fără să ceară nimic, conștient că acolo e singurul lui adăpost pe pământ, capătul rătăcirii sale fără sfârșit.

În ziua aceea, mergea la marginea unei păduri de brazi ce-și păstra aspectul iernatic – închis și împovărat de zăpadă. La o cotitură, în față lui apăr u o femeie, mergând în aceeași direcție și trăgând după ea o sanie. Grăbi pasul, bucuros că nu e singur pe drum. Gheața scârțâia sub cizmele lui, însă femeia nu întoarse capul. Se pregătea să-i vorbească, dar deodată recunosc u obiectul de pe sanie. Un mic sicriu din scânduri negeluite: nu erau îmbrăcate în pânză ieftină, după obicei, și nici măcar vopsite. Scândura îi aminti lădițele de obuze.

Se salutară în tăcere și merseră alături. Cimitirul, sub zăpadă, semăna cu o poiană. Mormântul părea săpat în dimineața aceea, era puțin adânc și deja albit de ninsoare. Lopețile de țărână înghețată pe care le arunca femeia loveau lemnul sicriului cu o sonoritate vie. La sfârșit,

Alexei se aplecă să pună ultimii bulgări pe movilița de pământ. Când vru să se ridice, arborii, silueta femeii, crucile țâșniră într-o curbă rapidă, zburând spre golul palid al cerului. Nu avu senzația de cădere.

Își recăpătă cunoștința în mișcarea aceea lină, fluidă. Văzu liziera crenelată a pădurii ce defila încet în dreapta lui, apoi, ridicând puțin capul, observă, mai întâi fără a înțelege, două picioare, cizmele grele, soldățești, ce lunecau pe drumul înghețat. Ghici că trupul inert pe care femeia îl târa pe sanie era chiar el. Cizmele lunecau când pe călcâie, când pe-o parte. Cu pleoapele pe jumătate închise, urmări cursa aceea care îl scutura puțin și simțea că nu-i aparține nimic – nici umbra înghețată care era trupul acela, nici ceea ce vedeau ochii săi, nici ceea ce se vedea din sine însuși. Din el nu rămânea nimic. În fața unui urcuș, femeia se opri să-și tragă sufletul. Se priviră îndelung, nemișcați, înțelegând totul.

Ea pleca dimineața la vreo zece kilometri de sat, unde, până în noapte, un furnicar uman forfotea pe malul abrupt al unui fluviu, în jurul unui pod în construcție. Practic, erau doar femei. Munceau nemâncate, înotând în mocirla de lut și de gheață. Multe din ele scui-pau sânge, înroșind zăpada. La sfârșitul lui martie, cu orice preț, primele convoaie militare trebuiau să treacă pe pod. Era, li se spunea, ordinul personal al lui Stalin.

Ea aducea pâine, pește uscat, și mai ales, cum le numea surâzând, „darurile pădurii”: semințe de pin, lăstari de brad pe care-i pune-a în fier-tura de hrișcă. Cu uimire, el se simțea din ce în ce mai distinct de vânt, de țărână, de frigul în care fusese pe punctul de a se pierde. Dar și mai surprinzătoare era simplitatea acelei fericiri: conturul călduț al trupului femeii atingându-l, noaptea, pe al lui. Doar linia aceea, o frontieră

blândă, vie, mai solidă decât orice alt adevăr al lumii acesteia.

Într-o noapte, se trezi, văzu că e singur, auzi în spatele ușii un acces de tuse care se domolea. Adesea, femeia pleca de lângă el ca să-și ascundă boala. Alexei rămânea lungit, cu ochii deschiși, simțind cu intensitate viața revenită în el, plăcerea de a respira, agerimea regăsită a privirii. Luna fin decupată în întuneric lăsa să se ghicească o noapte diferită, vestind întâia adiere caldută a primăverii. Abia dacă se recunoștea în acea revenire. Era alt om. „Un bărbat, se gândea el, culcat lângă o fereastră, într-o casă străină, într-un sat de negăsit pe vreo hartă, un bărbat care-a văzut atâția oameni murind, care-a ucis adesea, care-a fost la un pas de moarte și care-acum privește semiluna în văzduhul cald.”

În spatele ușii, tusea porni din nou, înăbușită într-o batistă. Se gândi la suferința femeii care-l primise, la epuizarea și la boala ei. Își dădu seama că era prima dată când se gândea la ea și că acesta era semnul propriei lui vindecări. Se gândi că trebuie să existe un cuvânt pentru a exprima, o cheie pentru a înțelege suferința aceea, și luna aceea, și viața lui pe care n-o mai recunoștea, și mai ales simplitatea cu care două ființe își pot dărui – nu, nu iubirea, ci pacea aceea, răgazul acela, uitarea aceea constând în simpla căldură a unei mâini.

A doua zi, se duse până la șantierul podului. Ziua gâlgâia de soare, de pâraie eliberate de zăpadă. Încă slăbit, avea totuși senzația fericită de a călca pământul cu un pas elastic.

Construcția se apropia de sfârșit. Muncitoarele pregăteau drumul de acces. Din mulțimea lor urca un vacarm de voci răgușite, de tuse, de înjurături. Plecă, de teamă să nu-l vadă femeia care-l vindecase. Sau mai curând ca să n-o vadă el în mijlocul forfotei de pufoaice murdare de pământ, printre chipurile supte de foame. La

intrarea pe pod, atârnată între doi stâlpi, citi o lozincă: „Totul pentru front! Totul pentru victorie!”

O săptămână mai târziu, trenul care-l ducea la regiment trecu pe podul acela. Același furnicar uman acoperea malul, sub rafale de ninsoare udă. Alexei se gândi că de acum înainte, a înfrunta gloanțele va avea pentru el un înțeles personal. Nu de bravură, ca înainte. Va însemna, pur și simplu, sfârșitul războiului, și totodată, pentru femeile acelea, sfârșitul calvarului în noroi, înjurături, deznădejde.

Și mai erau cuvintele auzite întâmplător în discuția unor ofițeri: „După victorie, e sigur, va fi o amnistie. Or să-i elibereze pe cei închiși înainte de război...” În toiul luptelor din acel ultim an de război, se surprinse adesea repetând lăuntric aceste cuvinte, interzicându-și să se gândească la ai săi și gândindu-se numai la ei, ca într-o rugăciune inconștientă: „Înainte de război...”

Rugăciunea asta se rostea probabil în el atunci când, la un popas, văzu câțiva tineri soldați care, ca să-și omoare timpul, se distrau hărțuind o veveriță. Vietatea terorizată sărea în mijlocul unui pâlț de plop subțiri și înalți, iar soldații, beți de fericire, scuturau trunchiurile gonind-o de la un arbore la altul. Până la urmă veverița căzu la pământ, ucisă nu de cădere, ci de o ramură care-o lovisese ca un bici. Soldații au cules-o, s-au distrat apucând-o de coadă și învârtind-o, au aruncat-o.

„Înainte de război...” Alexei o culesese de jos, simți un pic de căldură sub blănița din căușul palmelor sale. Soldații coborau spre râu, după joc li se făcuse sete. Alexei ghici deodată în el prezența unui alt om, prezență uimitor de sensibilă sub platoșa de nepăsare și asprime pe care și-o durase zi de zi, în luptă. „Înainte de război...”

Întrebarea unui ofițer îl surprinse în această viață uitată. „Ia zi, Malțev, știi să conduci?”

De undeva, de departe, Alexei răspunse, absent: „Da... Aveam permis...”

Dacă n-ar fi avut în palme trupul călduț al veveriței, ar fi spus „nu”, cu o prudență devenită reflex. Cel căruia îi purta numele, acel Serghei Malțev, venise pe front dintr-un sat pierdut și era foarte puțin probabil să fi fost automobilist. Totuși răspunse, tot absent, și tot cu vocea lui de altădată. „Înainte de război...”

Astfel ajunse să-l înlocuiască pe șoferul, rănit, al unui general, al acestui Gavrilov căruia până atunci îi știuse doar numele.

O veveriță, răspunsul imprudent dat ofițerului, noua lui misiune care probabil îi salvase viața în lunile însângerate ale ultimelor bătălii, soldații tineri și veseli care hărțuiseră veverița, cei mai mulți uciși între timp, defilarea orașelor în ruine și a orașelor intacte, păstrate în curățenia lor europeană, cerul vuind de bombardiere și cerul liber, cu provocatoarea indiferență a norilor, a păsărilor, a soarelui... Se gândi adesea la toate acestea, conștient că fluxul haotic al vieții și al morții, al frumuseții și al ororii trebuia să aibă un sens ascuns, o cheie ce le ritma într-o armonie tragică și luminoasă.

Dar totul rămânea accidental, de pildă explozia care, într-o zi, le aruncă mașina de pe șosea, îl asurzi, îl sili să-l care pe generalul contuzionat, să umble ore întregi într-o pădure umedă, brăzdată de mici torente reci ca gheața. Când generalul își reveni și află că Alexei, atins el însuși de o schijă, îl cărase kilometri în șir, îi spuse pe un ton solemn, printre lacrimi: „Uite, Malțev, să știi că de-acum înainte ești ca și fiul meu.” Alexei îl ascultă, stingherit de acea efuziune. Îl intriga un singur amănunt: numele unui oraș zărit pe un panou indicator, când traversa o șosea, îndoit sub greutatea generalului. Salzbourg... Acolo, pe drumul acela, în ciuda oboselii și a durerii, auzise iarăși o chemare îndepărtată, acoperită de sângele

care-i pulsa în tâmpile și de gemetele generalului.
„Înainte de război...”

Și mai greu de descifrat în valul acela de întâmplări, fericite sau nefericite, a fost sfârșitul războiului. Nici el, nici generalul nu-l remarcaseră. Divizia lui Gavrilov lupta în Austria, unde războiul continuă mai bine de două săptămâni după victoria sărbătorită la Berlin. Mașina generalului străbătea drumurile mușcate de obuze, vedeai soldați care se aruncau în lupte corp la corp, comandamentul răsuna de voci răgușite ce urlau ordine în telefoanele de campanie.

Apoi, într-o după-amiază, când se făcu liniște, victoria era deja departe, și un tânăr locotenent, cu mâna pe portiera mașinii, îl opri pe Alexei cu această interpelare glumeată și banală: „Bă, Malțev, de două zile te caut! Cam faci pe grozavu’ în limuzina aia. Nu-ți mai recunoști vechii prieteni...” Continua să glumească în timp ce, în spatele împunsăturilor, Alexei încerca să ghicească trecutul pe care îl ignora: prietenul ăsta, fost coleg de școală, viața în satul lor natal... „Ai tăi nu mai știau ce să creadă. Toți te credeau mort sau dispărut. De ce nu le scrii, pramatie?! Bun, cum ne lasă la vatră, ne întoarcem și-i tragem un chef, de acord? Și nu-ți fă sânge rău pentru cicatricile alea, fetele or să te placă și așa, ba chiar mai mult!”

Trăi iluzia unei treceri directe de la Viena la Moscova, ca și cum străzile celor două orașe s-ar fi prelungit unele în altele, fără frontiere. Întâlnirea cu locotenentul, spaima de viața aceea care-l pândea, viața furată unui mort, au condensat săptămânile revenirii în țară, au confundat cele două orașe, i-au aruncat mașina de pe Graben direct pe Arbat¹.

Iar atunci când, într-o zi, după ce-l lăsase pe general acasă, parcă mașina și porni pe jos, pe

bulevardele înverzite, Moscova i se păru cu mult mai ireală decât orașele străine prin care trecuse.

În curte, un copil mergea cu bicicleta în zigzag în jurul unei lăzi cu nisip, roțile repetau scrâșnetul ascuțit de odinioară. Pentru o clipă, Alexei crezu că nici copilul nu se schimbase, că era același băiat care, într-un trecut devenit incert, își înălțase privirea spre un tânăr ascuns în spatele unui geamlâc prăfuit. Pe o bancă, un jucător de șah se concentra asupra mutărilor. Același? Un altul? La capătul băncii stătea un bărbat, însă tânăr și invalid – nu avea un picior. Citea o revistă umoristică iar la răstimpuri izbucnea în râs. Se vedea că era obișnuit cu starea lui și că studiasse pozițiile cele mai comode pentru trupul său mutilat. La fiecare hohot, jucătorul de șah tresărea, se îndrepta, privea țintă chipul amuzat al soldatului, fără să înțeleagă.

Alexei își trase cascheta pe frunte, urcă scările. De la un etaj, țâșni un cârd de copii, se năpusti în jos într-o cascadă zgomotoasă. Își dădu seama că anii scurși îl mascau mai bine decât cozorocul caschetei.

Pe perete, lângă ușa apartamentului lor, văzu trei butoane de sonerie, trei dreptunghiuri de carton cu nume scrise pe ele. Un apartament comun... Coborî în curte, reperă pe fațadă două ferestre: bucătăria, camera părinților. La amândouă atârnavu rufe puse la uscat, multe și felurite. Această irezistibilă tenacitate a vieții i se păru în același timp înduioșătoare și inutilă.

La Moscova, în primele săptămâni, auzi adesea vorbindu-se despre deținuți amnistiați care, fără să aibă dreptul de a veni în marile orașe, se puteau stabili în Urali, în Siberia, în Asia centrală. Și-i imagina pe ai săi într-unul din aceste locuri izolate, își spunea că, în timp, făcând investigații prudente, i-ar putea regăsi. Și că, de acum înainte, singura piedică în calea regăsirii rămânea falsa lui identitate.

Generalul fu avansat din nou iar acum lucra la Ministerul Apărării. Probabil își uitase promisiunea de a-și trata șoferul ca pe un fiu, dar rămânea binevoitor și chiar, într-o zi de octombrie, ajunși la domiciliul său, îi propuse: „Știi ce, urcă și tu până sus. Am de căutat mai multe hârtii, o să dureze... Da, da, doar n-o să stai să îngheți în mașină pe o vreme ca asta...”

Urcară în apartament. O menajeră vârstnică, tăcută, îl duse pe Alexei într-o cămăruță de lângă intrare, îi aduse un pahar de ceai. Încăperea, jumătate vestiar, jumătate debara, avea o fereastră îngustă, în spatele căreia pluteau fulgii primei ninsori. Imediat se simți foarte bine în cotlonul acela, ca și cum în sfârșit s-ar fi întors acasă. Distrat, urmărea lunecarea fulgilor care păreau să zboare într-o zi de demult, peste un oraș uitat. Și ceaiul avea gustul de odinioară. Și liniștea din apartamentul spațios, la căderea serii. Și prezența nevăzută a menajerei, pe care-o auzi suspinând în bucătărie. Și deodată, înăbușite de coridor, ezitante, câteva note. Apoi o întreagă frază sonoră. Apoi muzica.

Ieși din odăiță, înainta pe coridor câțiva pași, se opri. Îi era suficient ce vedea. Rochia aceea dintr-o catifea albastru închis, reflexul părului de culoare deschisă, mâna dreaptă pe care-o vedea

când luneca pe acute, mâna stângă, pe care o ghicea fără s-o vadă. Rămase nemișcat în semiîntunericul coridorului, sprijinit de perete, conștient că în clipa aceea universul atinsese perfecțiunea. Ninsoarea din spatele ferestrei, misterul marelui apartament necunoscut, muzica. Și mai ales imperfecțiunea ei! Căci mâinile se loveau din când în când de un ghem de note greu de descâlcit, reveneau, își reluau elanul. Aceste ezitări, o simțea, erau necesare împlinirii ce tocmai înflorise. Nu mai era nimic de adăugat. Decât, poate, privirea pe care i-o aruncă bătrâna menajeră în timp ce traversa tăcută coridorul, o privire rapidă ce i se păru binevoitoare și tristă. Nimic mai mult.

Aceste minute, care lui i-ar fi fost suficiente, se prelungiră totuși, aducând noi așteptări în aceeași cămăruță, apoi prima întâlnire („A, dumneata erai... da, papa ne-a vorbit despre dumneata...”) apoi altele, frumusețea chipului deschis și surâzător al fetei de șaptesprezece ani, finețea mâinii ei la prima lor atingere („Stella... Mama a ținut să-mi pună numele ăsta... Cu patronimul meu de Vasilievna, mi se pare îngrozitor de comic, nu-i așa?”), certitudinea că albastrul închis al catifelei era substanța însăși, evidentă și în același timp încifrată, a fericirii. Și că celelalte elemente erau fulgii din spatele ferestrelor, începutul de crepuscul, notele uneori ezitante, trădând slăbiciunea juvenilă a degetelor.

Trăia această iubire în trecut, tras înapoi în anii de teroare când întâlnea doar măștile cu nasul lung, cei trei ani ai tinereții când ar fi trebuit să trăiască exact ce i se întâmpla acum: întâlnirea cu o fată de vârsta lui, o primă iubire. Alexei avea acum douăzeci și șapte de ani. Însă cu fata de la pian, chestiunea vârstei era fără obiect, căci se simțea în afara curgerii obișnuite a zilelor, într-un

timp dedublat, într-un vis care-l făcea să re trăiască cei trei ani petrecuți în mijlocul măștilor.

Uneori se trezea, își observa viața privind-o parcă de după balustrada unei scări, simțea un vertij: atâția vii, atâția morți îl separau de fata de la pian. Își strângea pumnii, degetele puternice, brăzdate de cicatrice, își amintea că mâinile acelea au ucis, au învățat să mângâie cu dezinvoltură trupul feminin – trupul femeii cu ochi de un galben felin, întâlnită la aniversarea unui prieten, la sfârșitul verii, femeie pe care-o posedase pe jumătate adormită, beată, aproape cu dezgust pentru trupul acela planturos, indiferent și leneș... Amintindu-și-l, își spunea că ar fi fost mai bine să rămână în mașină, să refuze invitația generalului... Însă în cămăruța unde-și bea ceaiul și pe care generalul, marinar în tinerețea lui, o numea „gabie”², Alexei uita totul, se făcea una cu unduirea ninsorii, cu ecoul notelor, cu așteptarea pașilor iuți și a vocii care spunea: „Ei, da’ ce stai acolo, pe-ntuneric? Vino...”

Stella îl așeza lângă ea, începea să cânte, uneori îl ruga să întoarcă paginile partiturii: „Am să-ți fac un semn, uite-așa, cu bărbia.” El întorcea paginile, îi observa chipul prefăcându-se că pândește semnalul, uneori arunca o privire pe partitură dar fără să-și oprească ochii pe ea.

Stella găsi în el un subiect de visare ce se lăsa modelat ușor de imaginația-i de tânără fată. Despre acest Serghei Malțev, credea că știe destul: originar dintr-un cătun, bărbat de douăzeci și șapte de ani (aproape un bătrân pentru ea, care avea doar șaptesprezece), cu cicatricea aceea oribilă care-i brăzda fruntea. Un bărbat care, în chip evident, nu era cel așteptat în taină de ea.

Și totuși, pe de altă parte, era destul de enigmatic: un bărbat care cu siguranță făcuse multe cuceriri feminine dar care, spunea tatăl Stellei, trăia singur, undeva la periferia înzăpezită

a Moscovei, un bărbat tăcut care adesea îl aducea pe general acasă la căderea nopții și dispărea apoi în noapte la volanul limuzinei negre, sub rafale de ploaie sau viscol. În acele momente, îi venea ușor să și-l imagineze în hainele unui necunoscut misterios, remodelându-i întruna chipul și destinul. De altfel, nu spusese papa că în timpul războiului șoferul ăsta îi salvase viața?

Puțin câte puțin, se lăsă furată de propriul ei joc. Avea nevoie de bărbatul care-și bea ceaiul în „găbie”. Simțea nevoia să-l cheme, să-i privească și să-i uite chipul, să nu-l mai vadă în uniforma de soldat, să și-l imagineze palid, fin, frumos (în felul lui era, dar altfel), să îmbrace umbra aceea în negru, s-o împingă pe scenă, în intrigile născocite de ea în ajun.

În rest, nu-i cerea acestui figurant decât să-i asculte gamele, să întoarcă paginile partiturilor. Într-o zi, el păru să nu observe gestul energic al bărbiciei, semnalul convenit. Ea se opri din cântat, îl văzu stând pe scaunul de lângă ea, foarte drept, cu pleoapele strânse, prins parcă de un spasm dureros.

„Nu te simți bine?” îl întrebă ea speriată, atingându-i mâna. El deschise ochii, mormăi: „Ba da, ba da, e-n regulă...”, privind țintă la degetele care-i atingeau ușor mâna. După o secundă în care nu știu ce să facă, ea exclamă: „Am o idee genială! O să te învăț să cânți un pic! Ba da, e foarte simplu, un cântecel pentru copii, atât...”

Melodia se numea *Soldățelul de plumb*. Alexei se dovedi un elev stângaci, puțin înzestrat. Stella era adesea obligată să tragă de degetele țepene, să i le pună pe clapa potrivită.

Soldățelul de plumb îi permise să-și diversifice jocul. Bărbatul pe care îl avea la dispoziție putea fi muștruluit, măgulit, chinuit cu grație, lăudat pentru un arpeggiu bine executat, consolat pentru o greșeală. Descoperea una din cele mai vii plăceri ale iubirii, aceea de a-l supune,

de a-l manipula pe celălalt și, cu învoirea lui entuziastă, de a-i răpi libertatea.

Tăcerea acelui bărbat care-și bea liniștit ceaiul, așteptându-l pe general, n-o mai putea mulțumi. Acum vroia să-l facă să vorbească, să-și povestească viața, anii de război, ca să se minuneze ori să fie geloasă ascultându-i istorisirile.

Într-o zi, descusut cu insistență, el încercă să-și sondeze trecutul războinic și se simți descumpănit în fața acelor amintiri în care totul se termina cu despărțiri, cu singurătate, cu moarte. Ghicea că fata aștepta de la el o poveste de iubire pe fundal de război, dar memoria lui se zbătea între trupuri de bărbați mutilate și trupuri de femei posedate pe fugă și cufundate în uitare. Rămânea... tinctura de iod pe mâinile unei femei, dar cum să vorbească despre asta, și mai ales fetișcanei care-l privea cu ochii larg deschiși? Să vorbească despre el? Dar cine era el? Soldatul care, după o luptă corp la corp, se spăla într-o băltoacă iar apa se înroșea – de sângele lui sau de sângele celui pe care-l ucisese? Sau tânărul care trăgea de un mort încercând să-i scoată cizma? Sau celălalt, pândind în spatele ferestrei prăfuite, într-o altă viață, într-un trecut interzis? Nu, lucrul cel mai adevărat, în toți anii aceia, fusese ziua când își pierduse cunoștința la cimitir, când, într-un fel, era mort, atunci când între el și lume nu mai exista decât linia aceea incertă: o necunoscută dormind lângă el și dăruindu-i căldura ei...

Hărțuit de întrebările fetei, Alexei începu atunci să-i vorbească despre veveriță: un popas, undeva, o zi frumoasă de primăvară, vietatea ce zboară dintr-un arbore-ntr-altul. Își aminti brusc sfârșitul istoriei, se opri, se încurcă născocind un vag deznodământ fericit. Stella surâse cu un aer îmbufnat: „Papa zicea că te-ai luptat ca un erou... Iar dumneata... O veveriță! Uuu...!”

El tăcea, amintindu-și căldura blăniței mătăsoase în căușul palmelor lui. Tot ce urmasa era legat, înțelegea acum, de vietatea aceea chinuită: și repartizarea ca șofer la general, și, foarte probabil, supraviețuirea lui, și venirea la Moscova, și întâlnirea cu tânăra Stella care-l tot zgândărea. Ea bănuia că omul acesta, pe care credea că-l îmblânzise, domesticise, ascundea în trecutul lui, ca într-o subterană cavernoasă, fapte de nemărturisit, umilințe, dureri. Iar faptul că stătea în fața ei încurcat și fără a-și găsi vorbele îi da un aer copilăresc.

„N-am vrut să te rănesc. Din contră, iar veverița aia era foarte amuzantă...”, spuse ea punându-și mâna pe mâna lui, care încă ținea ceașca de ceai rece. Momentul se prelungi. În spatele ferestrei, amurgul se stingea într-un albastru închis. Crengi de promoroacă șerpuiău pe geamuri. Undeva, la capătul coridorului, se auzea vocea generalului bombănind la telefon. Ea îi scutură încetșor mâna vrând parcă să-l trezească: „Acum o să repetăm *Soldățelul nostru*, ce zici?”

Ea nici nu remarcă în care moment, în săptămânile acelea geroase, povestea pe care-o imagina s-a amestecat cu realitatea. Poate în seara când, la propunerea ei, au început să se tutuiască. Sau mai târziu, când s-au întâlnit în fața ușii blocului: Alexei îl lăsase acasă pe general, ea se întorcea de la cursul de muzică. Cu un pas hotărât, a urcat lângă el în mașină și au făcut un tur pe străzile Moscovei, înaintând încet prin rafalele albe.

Sau mai curând în noaptea aceea... Plecați la Kiev, la aniversarea unui vechi tovarăș de arme al generalului, părinții Stellei au vrut să mai rămână o zi și au rugat-o să-l anunțe pe șofer. După ce-i așteptă zadarnic la gară, Alexei sună la ușa lor. Ea îl minți: papa avea să telefoneze noaptea târziu... Alexei văzu că-și pusese o rochie din batist de

culoare deschisă, o rochie de vară, că-și ridicase buclele într-o pieptănătură înaltă ce-i da un aer solemn. Obrajii îi ardeau ca de febră.

Cu eforturi eroice, ea simula nonșalanța, îl invită în salon, îl pofti la cină („S-ar putea să telefoneze abia pe la unu noaptea. Nu-i cazul să murim de foame...”), deschise o sticlă de vin. Sub țesătura fină a rochiei, trupul îi tremura, gesturile trădau emoția stăpânită cu greu, pe care încerca s-o mascheze sub o detașare prefăcută. Alexei își dădea seama că totul în seara aceea improvizată fusese atât de atent, atât de febril pregătit, că nu-i rămânea decât rolul de figurant. Scena putea fi jucată și fără el, în reveriile Stellei.

Era însă acolo, și înțelegea că dintr-un moment în altul îi va veni rândul să joace, să dea replica, să întrupeze un personaj în același timp real și absurd.

Se apleca să ridice ba un șervet, ba o bucată de pâine pe care Stella, în tulburarea ei, le scăpa pe jos, turna vin la ordinul teatral al mâinii ei, dar mai ales, profitând de condiția lui de umbră, o observa pe tânăra aproape dezbrăcată în rochia de vară. Brațele goale cu vinișoare parcă desenate cu cerneală albastră, gâtul roziu de emoție, talia foarte fină și, când se întorcea spre bucătărie, reliefurile gingaș al omoplaților. Alexei îi asculta vocea din ce în ce mai sonoră și exaltată, ghicea că să apropie clipa când ar trebui să-i cuprindă umerii, să-i simtă în palme omoplații delicați.

Nu o dorea. Sau mai curând era o dorință total diferită. Pentru această noapte cu ea, ar fi fost în stare să... Se vedea retrăind toți anii de război, și simțea că i-ar mai fi trăit o dată doar pentru seara aceasta. Dar scena care se juca acum era pentru altul, nu pentru el.

Ea băuse deja trei pahare și îl privea cu o îndrăzneală agresivă și în același timp dezarmată care-l îndurera. „Poate-ar trebui să telefonăm”, sugera el, aruncând o privire la ceas. „Nu... E încă

prea devreme!” îl întrerupse ea și, bătând din palme, declamă pe tonul unui prezentator de circ: „Iar acum, programul nostru muzical!”

Se răsuci pe taburet, luă o partitură, îi făcu semn să vină. Alexei văzu că voia să cânte elegia lui Rahmaninov, pe care-o studiase de mai multe ori fără succes. Fata începu, depăși, cu curajul beției, primele dificultăți, eșuă la următoarea. Reluă, fără să-și mai scundă mânia, se încurcă iar...

El asculta, cu ochii pe jumătate închiși, absent. La a treia reluare, aproape disperată, și la o nouă ezitare, Alexei murmură, fără să-și dea seama ce spune: „E, acolo, un diez...”

Ea se opri, îl privi. Efortul de a citi partitura îi limpezise probabil, pentru o clipă, mintea. Îl văzu pe bărbatul așezat lângă ea, nemișcat, cu ochii închiși, un bărbat pe care-l putuse crede capabil („M-am îmbătat de-a binelea”, se gândi ea) să spună ceea ce auzise. El părea foarte îmbătrânit, epuizat, iar cicatricea de pe frunte se congestionase, lăsând să apară punctele roz de sutură.

Se trezi auzind-o că plânge. Cu coatele rezemate pe claviatură, plângea cu sughițuri, încercând să vorbească: „Poți să pleci... Ai mei vin abia mâine... Să fii la ora nouă la gară...” În ciuda lacrimilor, vocea ei păstră un ton ușor misterios. Mărturisirea aceasta, o pregătise pentru spectacolul ei nocturn.

Apoi a fost, la sfârșit, cealaltă seară, în martie, când străzile, casele au dispărut sub viscol, ultimul din anul acela. A fost și ultima oară când generalul l-a poftit la ceai, în „găbie”.

Stella veni să-l vadă, un moment rămaseră privind furia albă din spatele ferestrei. Intrând, ea închise ușa, iar vocea maică-sii ajunse la ei înăbușită de coridorul interminabil; îi spunea menajerei: „Vera, dă puțin la intrare cu cârpa,

șoferul ăsta iar a umplut holul cu zăpadă.” Cu o grimasă, Stella făcu un gest de parcă ar fi vrut să-i șteargă vorbele, apoi se aplecă deodată spre Alexei, care stătea pe scaun, cu ceașca de ceai în mână, și-l sărută. El îi simți buzele pe frunte, pe cicatrice... Pe coridor, se auzea frecatul cârpei pe parchet.

A doua zi, pleca împreună cu generalul care trebuia să inspecteze mai multe garnizoane din Nord.

Inspekția dură aproape o lună. Străbăteau ținuturi încremenite încă sub ghețuri, pe țărmul Mării Albe, traversau păduri în care, pentru moment, nu se simțea nicio zvâcnire a primăverii. Parcă venise iarna din nou. La fel cum reveniseră zilele războiului, cu coloanele de soldați pe care generalul le trecea în revistă, cu tancurile ce sfârâneau pământul înghețat sub șenile, cu betonul cenușiu al fortificațiilor.

Pe drumul de întoarcere, cu fiecare kilometru, aveau impresia că ard etapele apropiindu-se de primăvară. Iar din iernile războiului rămase doar ghețușul pe care, într-o zi, generalul lunecă și își scrânti glezna. Alexei trebui să-l care până la mașină. „Îți amintești, Serghei, cum m-ai cărat, pe front, sub nasul frișilor, doisprezece kilometri?” zise el chicotind. Și, fără s-o spună, se gândiră că războiul era acum cu-adevărat un lucru din trecut, dacă puteau râde de el.

La Moscova, râsul acela primăvărat răsuna peste tot. În soarele de aprilie ce ardea pielea ca vara, în zăngănitul tramvaielor pe oțelul fierbinte al șinelor, în nepăsarea de pe chipul mulțimilor de tineri pentru care războiul nu mai era decât o amintire din copilărie. Iar plăcerea de a rămâne afară era atât de vie, că generalul nici nu se mai gândea să-l poftască sus, să se încălzească și să bea un ceai.

Stella înțelegea că iarna fusese un vis lung, când vis, când coșmar, din care acum se trezise cu adevărat. În cămăruța numită „gabie”, Vera, femeia de menaj, pune la păstrare paltoanele, presăra naftalină pe blănuri. Fereastra îngustă ciuruită de soare era astupată cu un dreptunghi gros din carton. Cu neputință să-și imagineze în locul acela un bărbat stând pe scaun, cu o ceașcă de ceai, un bărbat desfigurat de cicatricea albă de pe frunte, îmbrăcat în uniformă de soldat.

Dar și mai greu era să și-l imagineze pe străzile primăvăratice, mergând lângă ea, întâlnindu-și colegii de școală. A, nu! Își ieșea din fire numai la ideea acestui cuplu. De altfel cum putuse crede că ar putea dezvălui vreodată existența acestui bărbat cercului de prieteni în care se concentra acum viața ei? Să le povestească despre cina aceea cu el, despre lacrimile acelea stupide? Nu, era un lung vis de iarnă pe care soarele îl risipise.

Nu-i plăcea să recunoască faptul că visul acesta o îmbogățise, că datorită soldatului ascuns în „gabie” învățase o mulțime de trucuri femeiești, atât de necesare pentru manipularea unui bărbat, că fusese jucăria ei, că se folosisese de el. Ca să alunge aceste mici gânduri agasante, începu, o dată, să cânte *Soldățelul de plumb*, încercând să-i imite greșelile pe care le făcea de obicei, și râse aproape fără să se silească. Apoi cântă *Valsul porumbeilor*, pe care de asemeni îl repetase cu el, o melodie mult mai veselă, dar care deodată o întrista.

Simți aceeași tristețe atunci când, într-o zi, îl spionă pe fereastra salonului. Mașina era parcată în fața intrării, așteptându-l pe general. Stella vedea portiera deschisă, o mână ce ținea o țigară, și, oglindită în parbriz, pata de culoare deschisă a feței. „O să-și petreacă viața așteptând”, se gândi ea și se simți vinovată căci, pe ea, o așteptau doar lucruri minunate: această primăvară superbă, apoi, după examene, balul de absolvire, apoi

universitatea, voluptuoasa libertate a studenției, apoi... În zilele ce-o așteptau la orizont, vedea doar un val uriaș de lumină.

În acele momente de compasiune, simțea față de el și recunoștință: în timpul acelei cine idioate, ar fi putut, nu-i așa, s-o dezbrace, să... Ar fi putut rămâne însărcinată! Ideea era atât de groaznică, de compromițătoare pentru viitorul ei, încât își scutura capul ca s-o alunge. Și începea să-l urască, pentru că într-adevăr, aproape fără să vrea, era în stare să distrugă totul.

Până la urmă, acest vârtej de regrete, de bucurie, de milă, de furie, de visuri voalate făcea ca, prin contrast, noutatea acelei primăveri să fie și mai exaltantă. Adevărata viață sta, abia, să înceapă.

În timpul acelor săptămâni însorite, Alexei o văzu o singură dată. Într-o seară, în loc să plece acasă, parcă mașina pe stradă, lângă un chioșc. Știa că în ziua aceea Stella avea cursuri de muzică. Ea apărură, într-un pardesiu ușor, traversă aleea pe sub arborii abia înverziți; pe albastrul asfințitului, silueta ei se detașa cu o asemenea claritate, încât simți că-l dor ochii. Când fata dispărură, îi păstră îndelung imaginea, acolo, la ieșirea din alee, având în palme senzația foarte reală că o atinge, că-i mângâie conturul delicat al umerilor. Senzația îi era cunoscută: suplețea veveriței moarte în căușul palmelor sale.

Demară pierzându-se pe străzile când albastre, când spoite cu arama topită a asfințitului. Își spunea că, în viața aceasta, trebuie să existe o cheie, un cod pentru a exprima, într-un limbaj concis și univoc, întreaga complexitate a încercărilor – atât de firești și atât de dureros încâlcite – de a trăi și de a iubi. Acea superbă seară moscovită, la un an de la sfârșitul războiului, pardesiul de culoare deschisă dispărând după colț, insuportabila durere și inutila fericire conținute de

clipa aceea, amintirea veveriței, iar acolo, deasupra podului, albul argintiu al norilor, același care, iarna trecută, se vedea pe fereastra „gabiei”.

Deodată, i se păru că ceea ce-l împiedicase, adineaori, să coboare din mașină, s-o ajungă din urmă pe alee, era doar numele fals pe care, de ani de zile, îl târa după el. Cu o pornire violentă, încercă să se convingă că totul depindea doar de asta.

A doua zi, trimise o cerere semnată cu acest nume fals. Solicita informații în legătură cu părinții săi.

O săptămână mai târziu, generalul îi spuse să urce în biroul lui, la minister. O clipă, Alexei crezu că Gavrilov o să-i vorbească de Stella, ba chiar că o să-i spună: „Știi, fiică-mea mi-a spus că te iubește...” Această speranță nebunească dură câteva clipe și rămase doar ca să-i amintească, mai târziu, cât de orb poți să fii când iubești.

„Ascultă, Serghei, începu generalul pe un ton stingherit, ieri mi s-a transmis o informație în legătură cu tine... simple vorbe, sper, dar tu știi bine că, în zilele noastre, e mai bine să fii vigilent. Se pare că cineva s-a folosit de numele tău, sau mai degrabă... cum să spun... în fine, rudele lui pretind că tu ai fi luat, adică nu chiar tu, dar... Ca să n-o lungesc, ei cred că fiul lor trăiește, știu că un prieten l-a văzut chiar în ajunul demobilizării, dar că el, adică tu, nu vrei să te întorci în sat și te ascunzi, nu se știe de ce. Of, e complicat, în fapt, e vorba de o falsă identitate, asta e. Iar cu asta, mai ales în armată, nu se glumește. Nu e nevoie să-ți explic. Ajungi la catorgă și pentru mai puțin... Nu, ți-o spun doar ca să știi la ce te poți aștepta. Dacă simți că e ceva, cât de neînsemnat, în neregulă, spune-mi. Poveștile de soiul ăsta sunt ca niște mine, e bine să le dezamorsezi înainte să explodeze.”

Sună telefonul, generalul îl ridică, chipul i se descreți și începu să dicteze o listă lungă de bunătăți, precizând cantitatea de cârnați, de batog, câte sticle de vin... Era mama Stellei, Alexei îi recunoscuse vocea în şuieratul telefonului. Aștepta sfârșitul discuției ca să mărturisească totul.

Generalul puse telefonul în furcă, își linse buzele cu satisfacție. „Pentru mâine, pregătim un ospăț pe cinste. Cu oaspeți de seamă. Viitorii socri. Ei da, Serghei, timpul zboară. Când am plecat la război, Stella noastră era o puștoaică, și uite că acum o mărităm. A, ginerele e un băiat pe cinste, zău. Iar taică-su... în fine, rămâne între noi, are un post grozav la Interne. De altfel povestea aia cu falsa identitate el mi-a șoptit-o. Ca între neamuri, de... Altfel, te săltau imediat. Dar despre asta vorbim mai târziu. Pentru ospăț, o să am nevoie de tine toată ziua, chiar și noaptea. Stella și-a invitat toți colegii. Logodnele din ziua de azi nu se mai fac ca altădată, între patru ochi... va trebui să-i duci pe rând, la ora aia metroul nu merge. În concluzie, alarmă roșie!”

Fu trimis să aștepte în „gabia” ticsită cu haine de iarnă. Ușa rămânea întredeschisă și Alexei privea sosirea invitaților, perechi (părinții logodnicului: parfumul mamei ca un val dulceag, vocea de bas a tatălui), câteva persoane singure, apoi grupuri mici de colegi de școală. Unii greșeau ușa, intrau în debaraua unde aștepta el, îl priveau descumpăniți pe bărbatul neclintit din mijlocul paltoanelor și cutiilor de carton, nu știau dacă trebuie să-l salute sau nu. De mai multe ori, generalul îl trimise după cutare sau cutare musafir mai de vază. Alexei executa comanda, pe urmă revenea la postul lui. Vera, femeia de menaj, îi aduse o ceașcă de ceai, vru să-i vorbească, se răzgândi, îi adresă doar un surâs crispat și amar.

Alexei nu simțea amărăciune, nici gelozie, doar o durere atât de vie, atât de constantă, că nicio

altă emoție n-ar fi putut să existe alături. Identifică distrat zgomotele din salon, după care putea ghici desfășurarea petrecerii. La început, larma voioasă a vocilor, punctată din când în când de un timbru de bas, apoi pocnetul unui dop urmat imediat de un altul, însoțite de hohote de râs și de mici țipete panicate, cuvintele primului toast, rostit de general, în fine clinchetul cuțitelor și furculițelor.

Țintuit de durere, nu simți nicio emoție atunci când, o jumătate de oră mai târziu, după un cor de voci rugătoare, răsună muzica.

Recunoscuse ușor *poloneza* pe care Stella o studiasese iarna trecută. Se gândi chiar că momentul pauzei muzicale era bine găsit: între primul pahar, care-i făcea pe oaspeți mai receptivi, și celelalte feluri de mâncare și băutură, care aveau să-i moleșească. Ascultă, absent. Sesiză totuși câteva ezitări în interpretare, ca niște evocări secrete ce-i erau adresate și care-l izolară și mai mult. Zgomotul aplauzelor, ovațiile și cele câteva strigăte de bravo îl împiedică să audă pașii ce străbăteau coridorul.

Stella era deja în cadrul ușii. „Repede! Vino, e foarte important pentru mine!” Șușotitul ei trăda surescitare și beție, beția fericirii mai mult decât beția de vin.

Buimăcit, el se ridică, se lăsă dus de mână până în salon.

„Iar acum, surpriza! anunță Stella întinzând brațele spre el ca și cum ar fi vrut să-l aclame. Serghei al nostru ne va cânta un cântecel. Sper că veți aprecia muzica lui și... modestul meu talent de profesoară. *Soldățelul de plumb!*”

Tineretul aplaudă, părinții și invitații mai în vârstă găsiră gluma cam îndrăzneată dar bătură și ei din palme de câteva ori, ca să nu pară prea austeri.

După întunericul din „găbie”, Alexei fu orbit de lumina salonului, stingherit de privirile care-l fixau. Căutând fără succes o cale de a evita

supliciul, apucă să remarce câteva chipuri, colierul de perle mari al unei doamne, logodnicul, un brunet înalt așezat printre colegii de școală. O fracțiune de secundă, în privirea Stellei trecu parcă o umbră uitată. Purta rochia de vară din batist de culoare deschisă.

Aplauzele se potoliră. El se așeză pe taburet, simțind că durerea, blocul acela de gheață care-l paraliza, se sparge devenind rușine, umilință, mânie, roșeața idioată ce-i împurpura gâtul, greutatea cizmelor grele așezate pe nichelul lunecos al pedalelor.

Cântă, ca la lecțiile lor, cu concentrarea tâmpă a unui automat. Se râse încă în timp ce cânta, acest soldat care cânta un cântec despre un soldat era într-adevăr un spectacol hazliu. Câțiva tineri intonară cuvintele refrenului, pe care-l știau pe de rost. Vinul începea să încălzească atmosfera. Toată lumea aplaudă. „Bravo profesoarei!” strigă un invitat căruia Stella îi mulțumi cu o reverență. Vocea de bas (tatăl logodnicului) tună în mijlocul râsetelor: „Ia te uită, generale, nu știam că la ministerul tău șoferii sunt și pianiști.” „Un pahar pentru pianist”, scanda unul din tineri, susținut de mai multe voci. Un pahar de vodcă trecu din mână în mână înspre pian. Stella ridică mâinile și strigă încercând să acopere larma din încăpere: „Iar acum, punctul forte al programului, *Valsul porumbeilor!*”

Alexei lăsa jos paharul, se întoarse spre pian. Râsetele, discuțiile încetară puțin câte puțin, dar el continua să aștepte, cu mâinile pe genunchi, stând foarte drept, cu un aer absent.

Stella șopti ca un sufleur, aruncându-le musafirilor o privire complice: „Hai, dă-i drumul! Începi cu do, cu degetul mare de la mână dreaptă...”

Când Alexei își puse mâinile pe clape, s-a putut crede că armonia ieșise din întâmplare, fără voia lui. Imediat însă, muzica izbucni, cu o forță ce

mătura îndoielile, vocile, zgomotele, ștergea de pe fețe expresiile amuzate, privirile întrebătoare, îndepărta pereții, împrăștia lumina salonului în imensitatea nocturnă a cerului din spatele ferestrelor.

Nu avea sentimentul că ar cânta. Înainta prin noapte, respirându-i transparența delicată făcută din nenumărate fațete de gheață, de frunze, de vânt. Nu mai purta în el nicio durere. Nici teamă pentru ce avea să urmeze. Nici spaimă, nici păreri de rău. Noaptea prin care înainta exprima și suferința, și teama, și iremediabila ruptură a trecutului, acum însă totul se prefăcuse în muzică și exista numai prin frumusețea ei.

În întunericul dimineții de iarnă, trenul, apropiindu-se de Moscova, pare să bâjbâie printre mănunchiurile de șine ce șerpuiesc sub zăpadă. Ultimele cuvinte ale lui Berg sunt acoperite de țcănitul greu al roților, de vocile și tropăitul pasagerilor pe culoar. Scoasă din făgașul ei de această sosire în care nu mai speram, povestirea șovăie, se stinge în câteva fraze grăbite: anii petrecuți în lagăr („Nici măcar n-am beneficiat de amnistia de la moartea lui Stalin, am făcut zece ani bătuți pe muchie, până la ultima zi”), apoi venirile la Moscova (spera s-o revadă pe Stella? – n-o spune, nu mai are timp s-o facă), venituri clandestine, căci avea domiciliu forțat într-un orașel din Siberia orientală, apoi, în timpul uneia din vizite, o nouă arestare, trei ani de lagăr lângă cercul polar, când și-a dat seama că se obișnuise cu infernul de zăpadă... Acolo, sub cerul acela fără soare, avea să afle anul și locul morții părinților săi.

Trenul se oprește. Primii pași îi facem ca într-o stare de imponderabilitate – după zile și nopți de nemișcare, se imprimă în zăpadă cu suplețea unui dans. În aerul înghețat, aciditatea agresivă a marilor orașe înțeapă nările. Pășesc lângă Berg, pe un peron neluminat, interminabil. Pasagerii care coboară din trenul nostru rămân un moment buimăciți, somnambulici. Ghicești că unii ar vrea să se așeze pe o valiză, ghemuindu-se iarăși în somn. Berg mi-o ia înainte, îl văd strecurându-se prin mulțimea adormită ce se târăște spre gară. Pentru o clipă, devine un pasager ca și ceilalți, un provincial debarcat la Moscova, la șase dimineața. Îl privesc cum merge și îmi spun că probabil așa intra în capitală odinioară, pe furiș, grăbit să se piardă în mulțime. Îmi amintesc

sfârșitul povestirii: Moscova, mai plină de primejdii decât cotloanele ascunse ale taigalei, Vera, femeia de menaj a generalului, care odinioară îi aducea ceaiul în „gabie” iar acum îi dădea informații despre Stella...

Evocate într-un al fel, acele întâlniri ratate ar fi putut fi o poveste frumoasă și tragică. Erau însă povestite dezlânat, în zgomotele unui tren ce sosea într-o metropolă neagră și înghețată. Probabil tot așa fuseseră trăite, cu năucitoarea simplitate a vieților zdrobite.

Ajungem într-un hol imens iar în mijlocul aceluși vid, unde pare cu neputință să spui ceva personal, Berg îmi destăinuie, fără a întoarce capul:

— La începutul destalinizării, soțul ei a avut necazuri la serviciu. A început să bea, a părăsit-o... Ea a murit de cancer, la începutul anilor șaizeci. Fiul lor avea șapte ani. L-am ajutat cum am putut, prin intermediul unui prieten. Ceva bani, în fiecare lună. Rămăsesem în Nord, munca era o nebunie, la minus cincizeci de grade, „douășpe luni de iarnă, restul vară”, cum se spune acolo, dar leafa era foarte bună. Băiatul însă nu trebuia să știe. Aveam cazier de recidivist...

Mă privește cu un surâs, îmi întinde mâna:

— Ei, drum bun, și să rămânem prieteni.

Îi strâng mâna, îl văd îndepărtându-se. La ora asta, piața celor trei gări e lugubră. Felinarele o decupează în tranșe vineții. Camioane grele îi zguduie carapacea înghețată cu un vacarm de fierărie. Oameni grăbiți, îmbrăcați cu paltoane grosolane, cenușii sau negre, par ieșiți din anii stalinismului, din anii de război, de lipsuri, de eroism mut. Berg se topește în mulțimea lor, se îndreaptă către o gură de metrou, se pierde în șuvoiul întunecat de la ieșire. Merge cu același pas încordat, cu aceeași hotărâre stoică. Reușesc să-l mai reperez în mulțime la capătul scării, apoi dispare. *Homo sovieticus*, murmură în mine o voce

ușor disprețuitoare. Sunt prea adormit ca s-o pot reprima.

Mă întorc în hol. După întârzierea noastră, după toate fusurile orare traversate din Extremul-Orient și până aici, dar mai ales după timpul prin care m-a purtat povestirea lui Berg, orele de plecare ale trenurilor, pe panou, par supraréaliste. Dar și mai straniu este că, pe neașteptate, Berg apare din nou. Da, e în fața mea, nu e un vis.

— Am plecat fără să vă întreb dacă aveți unde trage, la Moscova. Sper că n-o să rămâneți toată ziua în gară...

Îi răspund că plec cu ultimul tren, la miezul nopții, că vreau să văd un muzeu și că mai întâi o să intru la un film, la matineu, ca să dorm. El surâde, proiectul meu de a dormi la cinema (zece copeici biletul, o sală goală și un fotoliu cald) îi amintește probabil trecutul lui rătăcitor.

— Dacă vrei, ascultați sfatul unui bătrân moscovit... (Vocea lui trădează o bucurie secretă.) Știți, la Moscova mai ușor te cazezi la Mausoleu decât la hotel. Am însă un prieten vechi, recidivist ca și mine...

Mă duce prin oraș, cu metroul, cu autobuzul, apoi pe jos, scurtând printre blocuri, mereu cu un fel de precipitare voioasă, fericit că-și regăsește rădăcinile, că-mi poate arăta ce bine cunoaște capitala. Îl urmez resemnat, ca un copil ce merge pe jumătate adormit.

La hotel, oboseala mă doboară. Pe la amiază, mă trezesc un moment, în fața ochilor am o priveliște ireală: pe patul lui Berg stă întins un costum de culoare închisă, parcă ar fi un om strivit, golit de substanță, o cravată atârână de spătarul unui scaun, un miros puternic de apă de colonie vine dinspre baie. Nu am putere să caut explicații și adorm de îndată.

Când Berg mă trezește, mai întâi nu-l recunosc. Și-a pus costumul care era întins pe pat,

cravata. Are părul pieptănat și lucios.

— N-am vrut să vă trezesc mai devreme, dormeați ca un prunc... Dar e șase seara, deja.

Pe masă, văd două pahare cu ceai aburind, un fierbător electric agățat de cremona ferestrei.

— Vă duceți... la teatru? întreb eu încercând să nu par surprins de schimbare.

— Da... într-un fel. Mai curând la concert. De altfel, mă gândeam că... dacă vă interesează.

Bem ceai cu lămâie, mâncăm pâine, aceeași pe care-o ținea învelită în foile cu partituri, și câteva feliuțe de cârnaț uscat. După masă, îmi fac toaleta, Berg îmi împrumută o cravată.

Sosim primii. Sala, în celălalt capăt al Moscovei, este a casei de cultură a feroviarilor.

Rămânem o vreme într-un hol rece și slab luminat. Berg, invizibil, tăcut, stă pe o banchetă într-un colț, eu mă plimb încolo și-ncoace de-a lungul pereților împodobiți cu fotografii de locomotive – de la cele vechi, scunde și îndesate, cu coșurile de fum evazate în chip comic, până la cele mai moderne. Arunc o privire în sală. Mi se pare prea mare: un concert, mai ales în cartierul ăsta, la dracu-n praznic, n-o să adune niciodată destul public ca s-o umple! Totuși oamenii încep să apară, mai întâi ezitanți, ca și noi, apoi producând, prin număr, acea ușoară electricitate dinaintea oricărui spectacol, făcută din așteptare, șușoteli și emoție. O dată așezați, răspândesc în sală o tensiune agreabilă. „Magia teatrului! îmi spun. Ce contează sala, scena și ce se va petrece pe scenă. Ceva se va petrece – iată principalul.”

Berg a ales un fotoliu în ultimul rând, acolo unde lumina nu ajunge aproape deloc. Din colțul în care ne-am așezat, vedem, în spatele cortinei desfăcute, în umbra culiselor de unde apar de obicei artiștii, o siluetă, ovalul unui chip.

— Probabil are trac, murmură Berg, privind țintă ungherul acela.

Stă în fotoliu, cam țeapăn, cu un aer absent și parcă întinerit.

În clipa aceea apare pianistul, tânărul pe care îl ghiceam pândind în spatele cortinei. Sala aplaudă parcimonios, cât să-i facă o primire politicoasă. Mă întorc spre Berg, vreau să-i ofer programul de sală. Dar omul pare absent, are ochii închiși, chipul impasibil. E departe, deja...

Notes

[\[←1\]](#)

Bulevarde din Viena, respectiv din Moscova. (*N.t.*)

[\[←2\]](#)

În franceză *nid-de-pie* (cuib-de-coțofană), gabie, post de observație pe catargul unei corăbii. (*N.t.*)

Table of Contents

[Notes](#)

Table of Contents

Notes	70
-------	----